

Год. VI.

ДУБРОВНИК,
DUBROVNIK,31. јануара
januara

1907.

Бр. 2.

ДЕНЕВРИЈА.

Pilarska pripovijest

пок. Mata Vodopića.

(nastavak)

Uredio Dum Vice Medini. Čilipi.

XVI.

— Joh, nevoljna sestro!... Joh, nesrećna nesretnice! što se osramoti, da od Boga nađeš! Joh, jedna i žalosna, i ja s tobom zajedno!... Što ćemo i kako ćemo, na koju li stranu!? Ali imamo kogagod da nas pomože, posvjetuje, da vidi za nas osamljene sirote?... Nikoga do Boga! Joh, nevoljna sestro, što ću sad s tobom!!

To rekavši udari dlanom o dlan, pak uplećući prste s uzvraćenjem šakam protegne ruke do koljenâ, zagleda se u tle i umukne za čas. U toliko ona, kojoj bijahu upravljeni ovi vapaji, razjadana od plača jedva izusti ciglu riječ: „ubij me! — na što prva vrisnuvši s nekijem veoma žalosnjem: „aah!“ skoči, zagrli i pritisne k srcu prije otisnutu sestruru, koja joj u njedra sakrije plačno lice.

— Ubit te, ubit te!... a ko mi već ostaje na svijetu, kad tebe izgubim? Za tebe sam sve pregorjela, tebe sam ćuvala i gojila kako cvijet u grasti, pak eto što sam jedna dočekala da čujem i vidim! O Bože, Bože, zašto si ovo dopustio tužnoj Marijani, zašto? I rekavši ove zadnje riječi opeta vrisne žalosno: Aah!... i sruši se zajedno sa sestrom na tle.

Ovaj prizor slijedio je u kući Marijaninoj onu istu večer, kada se je Pero Mali nalazio kod Orsata. Kako smo čuli, bijaše Pero Mali rekao Orsatu da gotovo od nazad mjesec dana Jele

malо iшоди на dvор, i bijaše istina. Cutjela se je nelagodna, bješe joj se odbio kus od srea, razbio san, zlovoljna, problijedala, uzdisala je. Kad ter kad i nehotice poletjela bi joj suza niz obraz; nikomu se nije otvarala, pak ni jedinoj sestri. Ne treba pitati za muku Marijaninu. Uznemirena, prepadena upitivala bi jē, molila, zaklinjala da joj kaže uzrok svoje nelagodnosti; pak travicam je obvijala, travice joj varila i nudila da piјe: sve ništa, sve zaludu. Jele i kam stanae jednako! Kad bi Vlaho došao k njima, Jele bi se silovala da se pokaže vesela, i rekao bi da bi se mrvu povratila; kad samia sa sestrom, opeta po nauci u uzdahe, u zlovoljnost, u suze i tajnost.

Dvije sestre, koje su se ljubile kō dva oka u glavi, koje ne tajahu jedna drugoj do naj manje pomisli, koje bijahu jedna drugoj sve, da nenadno sada jedna drugoj otudi se, tako da ni molba ni brižljivost starije nije mogla da istegne mladoj iz srca tajnost svoje ili nemoći ili žalosti — što gđđ bijaše — to se nije dogodilo bez velika i grozna uzroka.

Marijana premetala ih je trista po pameti, dok na svrhu spomene se Perovijeh doglašenja. Prične za to bdjeti vrh sestre s većijem naporom, ne ostavljat jē samu u kući, ne kazati se napram Vlahu prijatna ko s prva; nu žalibože već kasno! Šinu jē jednom strahotna misao, ali jē otjera kako pakljenu napast. Jele je pred nje očima andeo, ali misao opet, zaludu jē tjera, navraća se i silom, dok se pretvori u tešku sumnju. A sada kako da se uvjeri o onome što je posumnjila, kad je Jele s njome tajna, neprodrljiva? A kako da sestru zateče kojekakvim ispitivanjem? A da bude nevina? A da jē uvrijedim i ožalostim, jedino er sam mogla posumnjati o nje poštenju? Ovakijeh i sličnijeh premetala je nevoljna Marijana po svojoj pameti i sama sobom razglabala. Ali nelagodnost sestrina sledi, vephne na očigled svaki dan to veće, noćno ne spava, neg uždiše i suze lije, otimlje se šetnje, crkve, posijela, naj voli samoću. Ovo sve to veće uvjeriva Marijanu, da sestrina nije nemoć prava, da li tajna briga, koju il se srami, il se boji da je očituje. Što će dakle? Puštati je da se sasvijem svede na konac, te kad joj bude jur spravila pokrov, tad je siliti da joj otkrije tajnu? Ne nikako! — reče sobom Marijana — po ništa na svijetu ne će već krtjeti, zateć' će je prva, pa bilo što bilo!

S tom odredom onog malo prije spomenutog večera Marijana šijući nečije košulje bijaše zametla razgovor sa sestrom, koja je kod nje sidjela i vezla slova na uradeno platno. Među njima je trpezica sa svijećom. Marijana svaki čas pregnula bi se malo na stranu, da vidi sestruru u obraz, er blištajući plamen branio joj je da je inačije vidi. Jele na svaku desetu riječ odgovorila bi jednu, i to silom. Marijana s nabreknutijem srcem ne zna kako će udariti, već joj se ruka potresuje i ne daje joj se udjesti u iglicu, glas joj podigrava, suši se jezik od muke. Jele sjetila se nečesa, te položivši platno na skut prekrsti ruke vrh njega i zagleda se u sestruru. Stade nekoliko muka, pak Marijana bez zavojica pravo pravo na ono, što je sumnjila, prekine muk govoreći ustresenijem glasom :

— Sestro moja mila i jedina, što sam ti učinila da si tako sa mnom! Reci mi, Jele moja, što ti je? Ja te vidim da gineš svaki dan to veće; s nemoći to nije, ima biti sve drugo što te vrši.... Otkrij se tvojoj Marijani, znaš da sam ti ja i sestra i majka i sve... Ala, Jele draga, što je da je, reci, ne taji mi; veće neka znam barem kojom smrti mreš...

Dalje joj ne dadu suze. Jele ni riječi, nego obori u plač i pokrije obraz objema rukama. Nakon malo Marijana će ozbiljno :

— Večeraske plač ne služi, trijeba je da zineš, pak bilo što bilo. Ja već ne mogu ovako, uzô mi je u prsim: ili će me zadušit, ili će na čas puknuti, ako još uzmučiš... Govori, tužnice, govori... ja već sumnjim na nešto... ali kako da izustim riječ strahovitu... nè... još ufam...

Tisne se Jele sa stoeća, pade joj platno sa skutâ, pogazi ga, svije sestri ruke oko vrata, prisloni joj usta na uho, i da se ištom razumije šapne: Privario me je... u bremenu sam!...

Srce, koje iskreno i zaneseno ljubi, ne može podnijeti da ona zamjera, koju je obožavalо, zamjera, nad kojom divniju, nježniju, miliju sebi nije nahodilo, bude mu na jedan čas isčezenuti i pretvoriti se u zamjeru žalostivu, plačnu, da ne rečem mrsku. Tako srce, premda vidi da već zamjera, njegove ljubavi nije kakva bijaše, ipak kopa opeta iz naj dubljega svoga neko čuvstvo, koje ne zna, je li ostatak prvijeh milijeh utisaka ili početak žalosnijeh i ježivijeh, je li bojaz ili ufanje, pak se za nj hvata i drži kô utopljenjak za ulomak rasprskana broda, da ne

potone u pučinu bezufanja, tješeći se onom praznom riječi: „jëda.. jëda ne bude, kako se strašim da je“. Nu kad jednom i ovo „jëda“ nestane, tad žalosti i čemeru nema kraja.

Tako se dogodi nevoljnoj Marijani. Da ne strovali u jad, o kome je sumnjala, držala se je za tanašnu dlačieu te prazne nade: jëda ne bude što sumnjim; no kad joj zvekne na uši sestrina kobna riječ, s prva se skameni cjeć bolesti, koja jë prostrijeli prekidajući joj onu malu nadu tajanu u dno sreća; al kad ova oduši i pamet zavlada, pade joj s oči kô zastor, razgleda nesrećne posljedice, vidje prijekor, vidje sramotu, gdje stajahu da ih za uvijek pritisnu; očuti da joj krv uzlazi na obraz i pristupa stid same sebe. Tada bukne srdžba, koja je razdraži na sestruru, er zanesena, zaslijepljena, neprijevidna dade pogaziti sve što joj naj svetije bijaše. Tim, otisнуvši silom nesrećnu sestruru sa svojih grudi, pokrivajući rukom oči da je ne gleda, prasne u vapaje u kojijem je zatekosmo na početku ovoga poglavja.

Kada Jele izusti zajadano: „ubij me!“ i kad Marijana sagleda njezino blijedilo, suze, izginuće, te pomisli da je može biti veća njezina krivina neg sestrina, ljubav, za čas utajana, probudi joj se žešća i suviše sa žalosti združena. Pokaje se da je bijaše otisla, skoči, zagrli je, reče ono što smo već čuli, pak od bolesti i jada isčežnu¹ obe dvije i sruše se na tle.

Prođe nekoliko časâ, dok se oporave. Prva, kô jača, osvijesti se Marijana. Povrativši se u se, nade se na tlima zagrljena sa sestrom. Promisli: što ovo da bude? — cijenila je da sanja, al za malo sjeti se krute istine, te brže bolje skoči na noge, i ostavivši na tlima sestruru još iznesviješćenu, poleti naj prvo da zapre sva kutnja vratija i ona od vrta da ne bi kogod nenađano ušao i zatekao ih u stanju, za koje ona nije htjela da uzazna ni crna zemљa. Otide pak u ognjište i staknuvši dva tri ugarka, vrže na žeravu imbričić² s vodom, u koju isprekida malo lišća od naranče: otuda vrne se u sobu, podahiti ispod pleći i ispod koljena Jelu sveder iznesviješćenu, položi je ljupko na postelju, raspusti joj haljine, i kvasinom, što bi-

¹ Isčežnuti = smalaksati.

² Imbrik, riječ turska, znači: posudica, obično za varenje kuca.

jaše donijela iz spremice, uze joj trti po vezovima, ispod nosa i po zašakam.¹ Uz kvasinu topila je sestrino lice svojijem suzama, celivala je u čelo i uzdišući sobom govorila: Ja sam, ja, kriva svemu ovemu veće nego ti nesretnice! Za što nijesam poslušala Pera maloga, kad mi je neke stvari doglasivô! Što me bilo onda zaslijepilo? Ooh, nije Bog, ne, nego hudoba? Mene mahnite! mene lude!... ne prividjet da ona napast ne bude se u kuću uvući, kad mene nije doma! Ah, Bože, Bože, teško ti li si me pedepsô!

Bila bi ko zna do kad nabrajala vrh sestre, da ova na svrhu, otvorivši malahno oči, ne uzdahne iz duboka i ne protegne ruke, koje do onda bijahu joj skupljene na prsima. Na što Marijana:

— Jele, Jele moja, otvori oči, evo Marijane kod tebe! Nije te i ne će te ostaviti! Jele tužna, otvori oči, pogledaj me....

Na glas sestrin Jele već osviještena otvori oči, zagleda se u Marijanu, koja vrh nje stajaše natkapljena, izdigne ruke, i zagrli plačući svoju plačnu sestru. Smiješaše se suze i celovi, i u tome olagodi i jednoj i drugoj ona muka, onaj uzao, koji im bješe zasio u grudima, da ne moguše ni tamo ni amo.

Olagodi jedno, ali pridode drugo. Marijana je i spoznala i spovidjela da krivina ne bijaše jedino Jelina, no paček joj je supojnika u sebi nalazila. S toga kad htijaše da preutaži, većma se ražali. Mogla sam — mislila je — na vrijeme zaskočiti da se ovako zlo ne zbije. Da sam ončas² s početka lupila vratima u obraz onoj napasti, svršio vas posô!... Ali ne!... gospar vlastelin, skladan, to, ovo, ono — pak evo što sam doteckla! Ah, bolje mi je bilo jednom se zaerljenit, nego do smrti blijetet!... Što će sada od ove jadne sirotice... paček: što ćemo obe dvije? Nema oca, ni majke, ne pouzdana prijatelja da nas posvjetuje, da za nas prividi!... Što ćemo kukave, ako se glas prospe? Da potajim, no kako?... kad može bit jur susjede od uha do uha šapure u dahu, jedino što sumnja da je nešto, a kad opajkaju istinu? Tada će zatrubiti Đenevrija, pak sve Pile...

¹ Zašake,-â, to su talij. „i polsi“. mjesto na ruci gdje se žile naj više prepliću. (Op. uredn.)

² Kako se vidi, pisac upotrebljuje uvijek riječ ončas, a ne odmah, koje se je sada po knjigam uvelo u dubrovački govor. Ončas je lijepa narodna riječ, te bi je trebalo pridržat. (Op. ured.)

Apajkat će, er tajat se ne da!... Ako se zatvorimo u kuću i prikinemo svako općenje sa susjedam i prijateljicam, to se već zna za što. Ako uslijedimo kako i do sada izlaziti na bio svijet, hajde ti ženskom oku da izbjegne Jele i da se prije tri dne razaspe u čemu je.

Ko zna dokle bi bila slično mislila, ronila suze i stajala svita uz sestru kako gusjenica, da ne bijaše načula nekoga da kuša, je su li otprta gornja vrata od kuće. Prène se, otrgne iz sestrinjeh rukû, osluhne bolje, pogleda na sestru bržek da ne bude i ona jednako načula, no videći da nije uzdigne oči k nebū kako da zahvaljuje Bogu, valja da za to er joj se sestra ne bješe sjetila da je neko oko vrata. Za tijem čini joj da se svuče i leže u postelju, dočim ona pode i doneše u imbričiću vruća napitka naranče, naliye dvije čašice sestri i sebi, pa nakon toga uzmu kraliješ da smole rozarije. Jele jedva odgovarala, pa i to ne sveder uprav: druge su joj se vile po pameti. Ali Marijana prizove jē k sebi opominjući jē da u onomu, u čemu su, ne ostaje im niko da ih pomože do jedinoga Boga. Za to — reče joj — u faj u njega i moli da obe dvije sasvijem ne propanemo!

Kad domole, Marijana pokupi s natli u trlabnici pobacano platno, sjede i priuzme svoju radnju... s kakvom dušom?... kazala je suza koja bi joj se kad ter kad oborila niz obraz na skuta. Jele, pritisnuta svom tegobom svoje nevolje, blijeda, malo manje neg isčeznula, povlačila je očima sad na sestru, sad na vrata od sobe, sad ih upirala u nebo: nemirna je, otvori usta i baš da progovori, al kô da joj riječ isčezne na ustima, zatvori ih i obrne glavu na stranu. Očito je da se borí sama sobom, da nešto hoće da reče, no da joj brani strah ili stid. Borila se je do duga, nu da odoli ovoj strasti te joj bijaše prevratila sreć i pamet — nemoguće. Tim svrćući se na sestru kô pčelica zapita:

— Marijano, što ćemo ako dode večeras?... a ova ražaljena do dna duše i zadubljena u teškijem mislima, na nenadano upitanje sva se prevrati u sebi, krv joj poleti na obraz i žignuto odjavi: — Vrati mu u obraz... da ne rečem prdeljuskom... da sam tako ončas učinila!

— Nemoj, sestro, ko zna?...

— Što, jadnice nevoljna, što ko zna? Bržek ufaš štogod od njega? Ma što možeš ufatiti, reci mi...

ИСТОРИЈА ЈЕДНЕ КОМУНЕ.

(Из успомена старога Ђака).

(наставак)

И. Н. Потапенко.

II.

О томе како треба молити за дрва.

Зора новога живота обасјала нас је у лицу једнога љубитеља природе, младога дугајлије, презименом Кирћага. Он је очевидно био малорускога сељачкога порекла. То се у осталом видело, не само по презимену, него и по оштром, тешком, одлучном говору, а још више по његовој спољашњости. По годинама је био, може бити, годину-две старији од мене и Феђе, али је изгледао да му има тридесет. Све је у њега било крупно: и руке, и ноге, и глава и црте лица. Нос, уста, очи и уши, све је то било, каб да је по поруци правилно. Густи mrки брци расли су на ниже по козачки, а лице му беше, мал' не до очију обрасло у бради. Носио је црвено извезену малоруску кошуљу, високе чизме и у њих усукане врло широке панталоне; у рукама је потезао дебелу, криву тојагу, а на глави коврџаве косе имао је увек, и лети и зими, суре, у пола отрцану шубару од овчје коже.

Такав беше Кирћага у оно доба, када смо се с њим упознали. Ми смо се и ранијевијали, али нисмо у ближи додир долазили. Он је учио природне науке, а ми филологију, те смо према томе ишли у различне слушаонице.

Међутим судбина је хтела да нас зближи с њим. Сад се више не сећам, о чему смо почели да разговарамо, те смо се брзо упознали.

Кирћага је био необично прост у опхођењу. Чим би се с киме упознао, одмах би му почeo говорити „ти“, и тражио би, да се и њему тако говори, те смо му тако и ми одмах говорили „ти“.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А
Б И Б Л И О Т Е К А

Кад смо га мало боље познали, видели смо да он једва да није још већи сиромашак, него нас двојица. Кад је чуо да ми једемо кобасице, он се прво распита, колико управо поједемо кобасица недељно, па кад дознаде, да нас тај продукт стаје обојицу на осам гривана,¹ он ће рећи:

— То је много! На осам гривана — то је претерано!...

— Па мање не иде; никако није могуће, — примети му Феђа.

— Како није могуће, кад може? Те још како може! Онда ви не знате какву кобасицу треба јести и где куповати. То ви у дућану плаћате по десет копејака, а на пијаци може то исто да се добије за шест....

Ово нам је саопштење било веома корисно, јер смо по њему могли наш скромни буџет да сведемо скоро на половину. Али, даље наше познанство са Кирђагом још је већма проширило наш хоризонт. Ускоро за тим он нас посети, и пошто је разгледао наш стан и чуо, да за њега плаћамо седам рубаља месечно, он нам је онога часа, без икаквога устезања, право у очи рекао, да смо будале.

— Како можете за такве трице плаћати седам сребрних рубаља, кад се у подграђу код клисарке може да добије два пута већа соба за једну и по рубљу?

— Ал' то је далеко. До водограђа има четири врсте!² Значи: дневно треба газити по осам врста...

— Па ако ће. — А зашто ноге човеку, него за то да гази врсте? А-а, то је та кобасица, што плаћате десет копејака пар? узвикну, кад угледа на прозору несмотрано остављени пар кобасица, и узевши једну, упути је право у уста. Зуби су у њега били крупни, оштри, а чељуст огромна; несрећа кобасица од пет копејака нестаде у цигло два залогаја.

— А! кобасица је добра; бога ми баш изврсна кобасица! У њој је мање бибера него у оној од шест копејака пар. Добра кобасица!

И пошто је тако одао хвалу нашој кобасици, он ти дочепа и ону другу, што је као сироче остала на прозору, па

¹ гриван = 10 копејака.

² 1 врста = 1.067 километра.

и њу тако исто смота. Ја и Феђа тужно погледасмо, како у пространом зјалу Кирћагином ишчезе наша нада на данашњу вечеру, али, верни дугу гостопримства, не рекосмо ништа.

— Славна, бога ми дивна кобасица! — хвалио је међутим Кирћага. — Само да има чиме да се залије? Јел те? Добро би било да се залије тако нечим...

— Можемо да скувамо чај! предложи Феђа.

— Чај? Дакле и ви чаја пијете? Охо, то сте ви спахије, бога ми прави спахије! Хајде-де, добро, чај! Чај је изгледно пиће. Дај чаја!

Феђа згтова чај, а Кирћага је пио, колико је год могао, непрестано хвалећи како је чај изврстан. У опште био је веома задовољан.

Не прође ни три дана, а Кирћага нас опет посети, али не сам, него у друштву једнога врло младог ћака, који беше тако мршав и блед, да смо се препали. Одевен беше до зла бога рђаво, горе него ја и Феђа. Тешко је чак било разазнати фасон његова одела. Капутић му је лично на женску „реклу“, а под њим је била памуклија; кошуље пак није никако ни имао. Место горњега капута имао је неко крилато чудовиште, танко, без вате и без икакве поставе, тако, да кад иде улицом, изгледа као нека тица у лету. Око врата је био повезан џепном марамом. Говорио је тихим гласом и кашљујао.

„Боже мој, — помислисмо нас двојица, гледајући га — међер има још јаднијега света од нас, а ми смо мислили...

— Ево браћо, доведох вам једнога пријатеља! сасвим прости рече Кирћага. — Он је математичар — ђаво га надарио, да изабере математику! Каква то смисла има? Ето, ја се бавим о хемији, те ћу бар, кад-тад, основати хемијски завод... А каква смисла има математика?... Презиме му је аристократско — Јагелонов. Мора бити да води порекло од литавских краљева... А нема на шта да зине...

Ми се упознасмо са власником тако знаменитог презимена, који се од толиких препорука Кирћагиних страшно збуни, и како је изгледало, не знајаше где да се дене. А Кирћага међутим и даље сипа као међава.

— Тако данас. Сретох га, погледам — блед у лицу. Шта је, море, велим? Ништа! Обрни, осврни, видим ја да он већ два дана није ништа окусио. Е, велим, на хранио би ја тебе, али бога ми немам баш ни копејке у цепу. Хајд'мо, велим, њима, то јест вама; у њих, велим, има добрих кобасица... Имате ли кобасица?

Ми се збунисмо. У тај мах у нас није било кобасица, али новаца смо како-тако имали.

— Може се набавити... Идем да купим! — рече Феђа, и онога часа поче навлачити онај чувени ограч с гајтанима.

— Ах, не... Немојте се, молим вас, трудити, — у страшиној неприлици промуца тужним гласом Јагелонов: — Кирћагина посла...

— Та немојти Јагелонове да ми се ту снебиваш. То су добри и честити другови, душе ми!.. Како то говориш, не-мам друга послана, кад си се већ сав пресомитио? Иди ти само, иди Будкевичу, донеси кобасица... Ал' немој ни на мене заборавити...

Феђа у пуном уверењу да је Јагелонов доиста гладан и да не ће да призна само за то, што га је, из неумеснога са-мољубља, срамота, отрчи по кобасице, а ја узмем на себе да затворим чай.

Кукавни Јагелонов посматраше све ово, као оно кад врапче испадне из гнезда. На његову лицу бејаше нечега ње-жног и слабачког, држање му бејаше у највећој мери уси-љено, непрестано је био, што-но реч, на иглама, и мрштио се на грубе, и ако не врећајући, речи Кирћагине.

Кад се Феђа врати са два парка кобасица, Кирћага одвоји један пар за Јагелонова, а други задржи за себе и стане мотати. Јагелонов се снебивао. Требало је да га ми са наше стране охрабримо са неколико речи, и како сам ја био заузет око чаја, то ову дужност узме на се Феђа.

— Молим вас, немојте се устручавати, — говорио му је: — други пут ћемо ми доћи к вама, па ћемо ми ваше кобасице јести... То је међу друговима врло просто...

— Како лепо говори! А? ускликну Кирћага, па се прихвати и друге кобасице. — Јесам ли ја теби Јагелонове го-ворио, да су то добри дерани! Али кобасица! баш је изврсна!

Бога ми дивна кобасица! Једи брате; ако не ћеш, вере ми ћује ја-појести...

Сад, или се Јагелонов онако гладан збиља и уплашио од те претње, гледајући како Кирђага својски мота, или је већ успео навићи се на наше познанство, тек и он почне јести. И јео је некако смотрено, деликатно, бојећи се да вилице не разјапи сувише, трудећи се да при жвакању не мљацка устима. У описите он је јео пристојно и тако представљао савршену противност Кирђаги.

И што је дуже јео, очи су му бивале све живље, шта више на бледим му се образима појави лака румен. Почеко је и говорити слободније, већ није више онако збуњен као пре, па и глас му није више био онако тужан.

— Ја сам у истини страшно изгладнео, — напослетку призна: — али је некако чудно доћи први пут људима у кућу, и одмах јести...

— Друговима, брате, друговима... Немој то заборавити! — поправи га Кирђага.

Мало по мало, па се Јагелонов сасвим открави и онда се видело да је у друштву веома пријатан. Само што су га груби испади Кирђагини врећали као и малочас, и он се мрштио.

— Да, рећи ће Кирђага, задовољно гладећи браду: — кобасице су вам добре, само штета што је овде тако хладно. Не би ли се могло како подложити, да се малко огријемо?

— Нема дрва, — одговорисмо му порушено. — Већ трећи дан, како газдарица не ложи.

— Како то? Зашто да не ложи? Гле ти, несреща једна!

— Е па знаш... Има узрока!

— Не може ту бити узрока. Ако има дрва у ње, онда ту не може бити никаква узрока! Дрва су за то ту, да се њима пећ ложи.

— Ми, знаш, чисмо платили овога месеца кирију...

— Ах, само то? штета што немам баш ни копејке, а бих вам дао. Али, где је газдарица?

— Газдарица је дома; али шта то вреди? Ми смо већ молили, па не ће...

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА
— Молили! Онда ви не умете да молите. Идем ја да молим. Где је она?

Устане и пође вратима. Мора да је баш у том тренутку срео газдарицу на самим вратима, јер се одмах чуло где говори.

— О, здраво газдарице! А где Вам стоје дрва?

— Дрва? — одговори газдарица. — Дрва, биће да су у кујини. Али, зашто питате? Шта хоћете с тим?

— А где Вам је кујина? Аха, ево је! Врло добро!..

И он пође у кујину. Чули су се гласови, али већ не тако јасно.

— Та шта то радите? Шта је то? — чуло се где газдарица протестује.

— Та тамс је страховито хладно, па треба мало подложити! — одговори Кирђага у мирном уверењу, и у исти мах чу се лутњава поремећене гомиле дрва.

— Како је то могуће? Ко је још тако што видео? То је отмица, то је разбојништво!

— Хладно је, бога ми је хладно! — одговори Кирђага. — Како да се не подложи, кад дрва има, а у соби је хладно! Не, тако ми Бога, хладно је!

И већ се чуше његови кораци поново. Враћао се из кујине. — Хеј, отварај врата! Хајд' сад! отворите ко год врата на пећи... Будкевичу, хајде брже, мичи се! Време је скупо! командоваше Кирђага, појавивши се са једним бременом дрва.

Дрва се са лупњавом сруше на под, Будкевич пође да отвори вратанца на пећи и докле их је отворио сав се начађави, а Кирђага чучнуо, па задовољно трпа дрва у пећ, чије их је широко ждрело тако исто нештедимице гутало, као год што је пре једно десетак минута Кирђагино ждрело гутало наше кобасице.

Међутим је газдарица по ходнику бесомучно зипарала: — Какво је то чудо? То је просто грабеж у по бела дана! Дошао разбојник, па запљенио дрва. Таки ћу да зовнем укућане, и жалићу се полицији... Одговараћеш ти мени за то, дуваћеш ти у бувари, чекај само, несрено једна!

— Дај ми артије! Повише артије и жижица! — вели Кирђага.

Дадоше му старих новина, он их згужва, вешто стрпа у пећ под дрва, потпали и ватра букне, дрва почну пуцкарати и у соби наступи необична пријатност.

— Чекај, чекај, дуваћеш ти мени с оне стране катанца! — продужаваше газдарица непрекидно. — Гледај ти само каква је то напаст! Не плаћају, а дрва горе. Плати брајко, па онда ложи...

Кирђага устане, приђе вратима, отвори их и добаци јој савршено спокојно, готово љубазно:

— Али, драга моја, што се ви жестите? Ми смо већ наложили! бога ми смо наложили!...

— Пфуј, срам да те је! Ти си једна несрећа и ништа више.

Газдарица збиља пљуне и уђе у своју собу, још за дugo гунђајући, али јој се напошљетку досади и она престане.

А ми се сви обискосмо око пећи, из које избијаше обилата јара и грејасмо се, грејасмо тако ревносно, као да бисмо да накупимо у себе толико топлоте, да нам буде доста за целу зиму.

— Видите ли ви, драги моји, како ваља тражити дрва! рећи ће као завршу реч Кирђага. — Кад тако молите, никад вам се молба одбити не ће. Тако ми Бога!

ПОД „АМИН“.

Рикардо Николић. Кистање.

Из јутра ме пробуди звоњење. Бреџало је на цркви. Тон... тон... тон... Отегнуто, мукло параве зрак глас крупног звона. Да није ко умр'о? Промислих, и како је то занимиво уопће, јер се тад причају сва добра и зла дјела покојникова, поготово на селу, где је скоро једина забава, ја се скочих из постеље да привирим на прозор. Отворио широм притворене капке, погледао... никога. Снијег је био ноћу пакијао и бијелила се је цеста на далеко докле досишаје поглед. Ведрина и зима. Таман да ће гранути сунце. Обучем се хитро. Чудно ми је било на срцу. У овој пустини, промислих, вальда звено тамо бреџа на смрт свему. Изашао на цесту... никога. Само се бијели цеста, бијеле се куће, поља на далеко на широко до криве ћрте, где се планине живо и оштро истичу у небеском модрилу. Изгледа ова бјелина као безнадежна чиста туга, без ријечи. Бијели, ко авети, стрше из снијега голи пањеви стабала и шире вито гранье, као осушени човјек, у страху смрти, бијеле руке сухе. Ја сам се био загрнуо у топлу хаљину и на уши намакао крznату бунду. Само нос и образи што су вирили, руменили се и стинули. Шкрипао је меки снијег под мојим ногама гласом као тужним. Можда се је тужио што га скврним тако за рана. Ја да ћу скренут прама цркви, што је за једном окучи сакривена била, кад опет: Тон... тон... Помоли се црква а пред њом је човјек замотан у кабаници, као да је црни гавран полегао, теглио за коноп звона, одмјерено мирно, сагињући смијешно хрптењачу, као да се клањаше у такту невидљивој особи. Примакох му се и упитах, ко је умр'о или умире. Он не престаде да за коноп вуче једном руком; другом исправи капу, што је била насјела на очи, погледа на ме испод ока и смрска:

— Боме нико!

— Па што звониш?

— Под „Амин“.

Да је казао не знам коју кинеску ријеч, можда би га толико био разумио, као што рече оне двије. Ипак нешто што ме је било стид, нешто што сам видио е није вољан да се разговара, нијесам хтио да га даље питам. Промислио сам, нешто хоће да буде, па ће се можда и свијета скupити, па му добацим:

— Кад ће доћи?

У мјесто да одговори на моје питање, он ме упита:

— Имаш ли дувана?

Понудим му из своје дуванкесе. Он остави напокон коцки, извади иза паса лулу са дугим камишем и испразни у њу скоро све што бијаше у кеси. Принали са сумпоровом шибицом, коју је држао дugo међу окорјелим, сухим, жилавим рукама, да је вјетар не угрне, па сâм, одбијајући густе димове, почне да ми реда:

— Ено их, боме, свијех у цркви. Чекају калуђера. Наручио Илија Штрбац Шпиру Рељића што му је украо овцу. Он, боме, примио; па ето ће сад, пред народом, да ду'овник куне. Не, мој Господине, док је Христос ходао по свијету, бојао се свак.... а сад!...

Ту мало стану, пљуцне па настави климајући покаткај главом.

— Изопачио се свијет... па свако чудо ударило. Било је прије и попу и тежаку; а сад нити тежак пази попа, нит' се поп мисли за тежака. Све ударило у пунте.

Утрне лулу, окрене ми леђа и уђе у цркву. Ја за њим.

Слаба свјетлост, што продираше кроз шарена стакла, тек што допушташе да се распознају предмети у цркви. У средини цркве разговараше се живо, али испод гласа, неколицина тежака, у скупу. Укочене слике светаца на иконостасу, пред којим су горјела два свијетњака, као зачућено гледаху на необични посјет. Ја се примакох скupини, док је онога, што је пред црквом звонио, нестало за иконостасом кроз врата. Запитах их:

— Кад ће доћи калуђер?

Ко наручено, умокоше сви. Омјерише ме питајућим погледом од главе до пета, па слегнуше раменима, без одговора. Јасно је било да је то значило: што се пачаш ти у наше после. Ја се одалечих и стадох да гледам по цркви. Празне дрвене сједалице, гдјено стоје и сједе људи по знаменитости за вријеме службе божје, искићене урезаним сликама, изгледаху тако необично пусте, тужне, као да су биле лишене нечега што је по праву увијек с њима морало стајати. Слике на иконостасу бјеху поплављеле неке, а неке поцрњеле. Осушена боја на многим је мјестима била попуцала и отпала, тако да су лица некојих светаца изгледала изнакажена.

На Богородичној великој слици, што је усред цркве била положена на четвероногом поставу, лице мајке и сина изгледаше као црна љага; то више истицаше сребрни колут око њихове главе и накити златни и сребрни око врата. Неизмјерно велике колајне и ћердане, што прекриваху скоро цијели доњи дио слике, смијешни су били на оним насликаним танким вратовима.

Са кубета падаше шарена свјетлост, како су прозори били нашарани, на средину цркве играјућ чудно на главама људи. Па изгледаху неки зелени, неки жути у лицу, као да су љути, или као да им се пролила жуч. Они су били наставили њихов разговор уз живо мицање руку.

Неко отшкрину врата црквена. Све се главе окренуше прама њима. Помоли се црна, малена особа калуђерова. Чим уђе, прекрсти се, сагнув кољено, и назове добро јутро. Ја се сакријем у један таман угао цркве, да ме не види, јер сам промислио да би могао бити на сметњу. Пошто калуђер прозбори неколико ријечи са оном скупином, уђе кроз врата иконостаса разма'нув завјесу што их је прекривала.

Након неколико часака изађе, у одежди, држећи у објема рукама по један свијетњак, запаљен. Из оног скупа се откине један и дође пред калуђера; пољуби га у петрахиљ, па јасним гласом прозбори:

— Замољавам те ду'овниче да кунете. Однијело је Илији Штрпцу п. Петра једну овцу. Ако је Шпиро Рељић п. Сакана однио овцу, десет година лежао на простирачу, нити могао живјети ни умиријети. Ако ли је праведан, опрости га Боже, а

догодило се оним који хоће да га праведна стрпају у тамницу. Догодило се њима да Бог дâ. — Амин.

Сва ова скупина, испод гласа, мукло, као престрашено прогунђа:

— Амин.

Тад калуђер угаси свијеће и окрену их к земљи, па стаде да чата. Онај човјек што је теглио за коноп, изађе из цркве. Сви поклекоше. Калуђер понављаше што је тежак био казао и за сваком клетвом настављаше „Амин“.

— „Амин“ на сав глас понављаху људи, а звоно бреџаше на мртво. Тон... Тон... Тон...

Кад посљедњом изговори, исправи свијеће и учини знак крста.

Сви се прекрстише. Њега нестаде за иконостасом. Мало послиje изађe, поздрави сe, прозборив неколико ријечи и одe.

Мислио сам да је све свршило, и хтједох да поћем, али у то један рече:

— А сад под камен.

— Под камен, под камен! поновише сви.

Један за једну, други за другу руку ухватише младића од каквих 25 година и стадоше га вући на поље. Онај им се није ни отимао. Свима су пламтјеле очи као у дивље мачке: направљаху неуредним кретњама рамена кабанице, што им се у гурању низ леђа омицаху. Тај помични скуп људи, као клупко црви, изађе пред цркву. Ја за њима.

Донесоше двије плоче. Једну положише на земљу под само звоно, и присилише момка, којега су чврсто за руке држали, да на њу стане, другу му насадише на главу. Тројица њих је држаху рукама а један изговараше кунећи:

— Ако је он, расло му трње на огњишту.

— Амин, амин, грајају други.

Онај је исти човјек теглио за коноп звоно, неуморно, гледајући зажарен у лице оному, што је под каменом био сагнуо главу од тежине плоче, нека је њу шест шака држало.

— Помрло му кољено, кријешташе онај кунећи.

— Амин. Амин!

— Ако ли није, догодило се оному, који га химбено тужи, и горе.

— Догодило се да Бог дâ. Амин.

— Амин, Амин; више нô вика мислио сам да је рйка објесних бикова, кад роговима и ногама копају земљу изазивљући на мегдан.

Тад скинуше камен с главе момку и треснуше њим о земљу, тако да се преломи на троје и четверо. Разиђе се куд који остављајући за собом траг у снијегу и пустош за собом.

Сунце је било добро одскочило, али су се небом повукли облаци, тако да оно за њима изгледаше као малена, напрочаста кругља.

Снијег и пустош на далеко и на широко.

Kisetaње о Николј дану 1906.

Zbogom!

D. Ilija Ujević. Zagvozd.

Ti odlaziš, mili druže,
U naš rodni kraj,
A mene ёе, kad te nema,
Morit teški vaj.

Ti ёеš sada u Domaji
Kao blažen stat,
Ja ёу само druga svoga
Iz tuđine zvat.

Ah, ne ёу te, lâle, dozvat,
Jer je dalek put,
Eto tamo, gdje nam majka
Širi majčin skut;

Već ёе suze u zamjenu
Moga druga bit
Tužni druzi, koji ёе me
B'jelu sv'jetu krit.

Tek mi, druže, na rastanku
Pruži cjelov svoj,
Zapečati sree bolno,
A ti dobro stoj! —

Zbogom pošô, mili druže,
U naš rodni kraj!
Rodnoj grudi na pristupu
I moj pozdrav daj!!

ZGODE I NEZGODE.

(nastavak)

Piše † prof. Luka Zore.
uredio A. Vučetić.

III.

Cavtat je mala varošica na moru, dapače na morima, jer je uprav poluotok, i more ga odasvud plače osim što se s južne strane drži kopna uzanijem jezičkom zemlje. Kažu da je prije bio pravi otok, i da taj jezičak zemlje nije drugo nego kasniji nasip da se otok spoji s kopnom, a da ne treba mostova ili lada za općenje s otokom. To spojenje zbilo se za cijelo negdje srednjega vijeka, kad je prestala već opasnost nавale s kopna; a da je Cavtat bio otok, jamče nam i ostanci zidinâ s kopnene strane i njekadašnja *vrata od Cavtata*, koja su otok branila od kopna. To je bio udes sviju gradova i varoša na našem moru, te su se čuvali i branili od nasrtaja divljih četa te su prodirale na Balkan i jedna drugu sustizale. U varošima i gradovima ostao je latinski i grčki elemenat, kojim je u prastaro vrijeme bila posijana obala duž sinjeg mora. To nam potvrđuju i imena raznijeh mjesta grčka i latinska, a Cavtat na osob, koji potječe od lat. *civitate*, jer kad se *novi* grad Dubrovnik podigao, stanovnici novog grada nazvali su staru postojbinu, odakle su došli *in civitate vetera*, i odatle je Cavtatu ime. Slovenska pučka etimologija izvodi mu ime iz glagola *cavtjeti*, što nije nego pusta želja ili zanos za ugodnjem i slovenskijem izvorom onoga mjesta.

Po latinskom imenu mjesta lako je prosuditi i njegove stanovnike. Oni su davno bili grčko-rimske krvi, a to su bili svi stanovnici Epidaura, uništene grčke a kasnije rimske naseobine, koja je negdje bila između Konavala i Cavtata. Cavtat je odišta bio luka Epidaura i postaja brodova, a Epidavar grad ležao negdje u Konavlima, po svoj prilici na polju konavoskom, gdje se sad ore i sije. To nije nikakvo čudo; i na foru u Rimu prije iskopina oralo se i sijalo.

Da je pravi grad Epidaur bio negdje na polju konavoskom, jamči nam trag rimskoga trgovackoga puta, koji se dijelio od Epidaura i kosom brda vodio u gornju Trivuniju, sadašnju Trebinjsku oblast. To se i danas golijem okom može razabratи. Da je Epidavar bio odaljen od mora put Konavala, dokazuje i vodovađa, biva *Canalis*, odakle Konavlima i ime, jer se vide još tragovi od grade rimske vodovade, kojom su Rimljani iz gornjih Konavalâ, iz sela Vodovade svratili vodu kroz Epidavar na more. Da je Epidavar bio na moru, nije trebalo onako iz daleka vodit vodu, kad glava žive zdrave i obilne vode bješe im na ruku sasvim blizu i to na Obodu, selu više Cavtata. Pa da svijeh ovijeh razloga nema položaju davnog Epidaura, matica Epidaura u Grčkoj i položaj onđe nje-gov to bi nam bistro očitovali. Očevidac nam priča da zemljište u Grčkoj, gdje je Epidaur, posve je slično fizionomiji zemljišta našijeh Konavala i Cavtata. Davni grčki naseljenici, kad su obilazili ove naše obale, uvidjeli su da Konavli i Cavtat nalikuju njihovoj matici zemlji, gdje je Epidavar, i tu su se nastanili i nadjeli ime novom mjestu ime svoga novoga grada. Očevidac nam dalje priča da u matici grčkoj Grad je podalje u kopnu, a na moru mu je pristanište, jednako kao što su Pirej i Atene.

Svi ovi razlozi kažu bjelodano da je Epidavar bio podalje od mora, a da je Cavtat bio pristanište. Ne poričemo ovijem da nije bilo naseljenika u Cavtatu i okolo njega; ne poričemo ni to da je i sa njekakvoga kataklizma more progutalo i poplavilo mnogo primorskih zgradâ, i da se i sad na oko vide u moru razvaline i ribari katkad izvade ulomaka rimskoga mozaika. To sve ne uništava očite dokaze, gore navedene, da je pravi grad rimsko-grčki bio podalje od mora.

*Kad je ovo sve ovako, čudom se je čuditi da naše vlasti za državni ugled i za dobrobit onijeh stanovnika nijesu se još ni makle da se počne drevni Epidaur iskopavat. Tà to nije bio malî gradić, nego veliki trgovacki grad, koji kad bi se iz-našao, postigli bi za cijelo umjetnijeh i stvarnijeh stećevina.*¹

¹ Kursiv je Uredništva, koje ovim svraća pažnju Povjerenstvu Za Očuvanje Starih Umjetnih Spomenika u Beču i drugih pristojnih vlasti na historičku istinu o opstanku starog Epidavra i na ovu opasku pokojnikovu.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л Ј О Т Е К А

Kod crkve sv. Ivana¹ u Konavlima našao je i proučio znani g. Evans ovaj natpis: *D. M. Q. Fulvio I filio II vir jure dicundo et Taurae maximae uestori eius Taurus maximus et fratres titulum posuere.* Zlamenit je ovaj natpis, jer gdje su *duumviri sjedali* tu je bio *Municipium Romanum*. Taj Municip rimski biće bio baš oko crkve sadašnje sv. Ivana (masnika), a to je zabilježeno i dodano poznatom Evansovu „*Antiquarian Researches in Illyricum, Westminster 1883*“.

Bilo kako bilo, Cavtat za vrijeme staroga Epidaura nije se tako zvao, nego mu to ime siže u doba kad su stanovnici staroga Epidaura iselili i namjestili se na ostrvo, gdje je sad grad Dubrovnik, pa nazivali Cavtat prama novoj postojbini starijem gradom *in civitate vetera*, a to nam potvrđuje i naziv talijanski Cavtata *Ragusavecchia*.²

Kako se zvao Cavtat za vrijeme Epidaura, ne znamo; može bit isto Epidaurus, ili prosto luka (portus), ili postaja brodova (statio navium) ili inače što je izbjeglo povjesti od zaglušne tamne pomrčine onijeh vremenâ. Ima neko mjesno ime *Prudijesi* (â) što je očito grčko i još se tako zove neki položaj ispod fratarskog manastira prama ratu. A ima i latinsko ime *punta*, što je ostalo u nazivu zapadnoga dijela od Cavtata, a narod to zove *rât* ili *punta od rata*. Svakako za stalno se ne zna, je li u starodavno vrijeme Cavtat imao osobito ime ili ne, ali to nam ništa ne smeta u nastavljanju naše pripovijesti, koja ide za tijem da u pravoj svjetlosti iznese sve prilike, koje su pratile mjesta i vremena, o kojima je riječ.

Naj prije dakle grčko-rimski je elemenat bio u Cavatu, pak suslijedno latinsko-romanski; onda talijanski, dok osvoji srpski, koji danas je ondje jedini.

Ali nema baš mnogo vijekova, da se Cavtat poslovenio; tâ još nijesu izumrle posve potonje porodice iz romanskoga

¹ Ovo o Evansovu natpisu prenijeli smo iz opaske pokojnikove tekstu, u sam tekst.

² Epidavar je, prije ove naseobine Raguze, davno bio izveo još jednu, jer se nalazi i Epidaurus na Prevlaci, a to je zapadno od Oštare Punte. Po svoj prilici to je bila naseobina velikoga Epidavra, kao što je Dubrovnik izvodio svoje naseobine po Balkanu (Trgovište = Novi Pazar) i nazivâ ih Dubrovnik. Naseobina Epidavra na Prevlaci spadala je u Bokeške gradove.

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИЛЈОТЕКА
vremena, a stanovništvo tokom srednjega vijeka dobivalo je prirasta iz Italije, i tako su se množila imena talijanska, ali popravi slovenskoj nije moguće bilo odoljeti, jer i te talijanske porodice, bez prirasta slovenskoga elementa, posve su se bile posobile, i ako polovinom minuloga vijeka još je bilo u Cavtatu ljudi, koji su slabo srpski govorili.

A da bude potpunija slika, gore načrtana, navesti ćemo nekoliko porodičnjeh imenâ latinskoga izvora koje su dijelom izumrle a dijelom još žive, ali posve poslovenjene. Evo ih: Bianchi, Casilari, Fagioni, Finelli, Girardi, Lalli, Nardelli, Natalini, Pacassi, Romano, Tobino, Zecchinelli i ost. Na mjesto ovijeh nadošli su iz Konavala: Bijelić, Bogišić, Bratić, Brautović, Kušelj, Letunić, Malošević, Petrić, Rajičević, Skurić, Stanoš, Vragolov, Zore i ost. Ovi su potonji pregalaštrom i neumornijem nastojanjem navukli na sebe svu trgovinu i promet, a oni su prvi većinom izumrli ili osiromašili. Udariše čili na umorne, i došljaci se popeše, a starosjedoci poklekoše; to je ono prirodno razvijanje što se i u Dubrovniku pojavilo i svuda gdje svaka borba postoji između staroga i novoga elementa, te se vrši što je Gundulić pjevao:

Ko je gori eto je doli,
A ko doli, gori ustaje.

Sadašnji Cavtaćani su oštromljeni, domišljati, hitri i lukavi, a tako su bili i stari, ako je vjerovat nekijem poslovicama, koje glase:

1. Otišao u oni čas, u koji Cavtaćani k Petrovoj crkvi.
2. Da je bilo dobro g..., bili bi ga Cavtaćani izjeli.
3. Pridavat razlog s Captata, i ost.¹

¹ Poslovice iz rukopisa Male Braće u Dubrovniku, što je u Zagrebu stampao Daničić.

Kako je postao Buzolićev i Zorev prijevod Körnerove pjesme o sablji. * * * * *

Nazad trideset godina neko, ko je štovao pjesnika Buzolića, i kome veoma bješe omilila Körnerova „Sablja“, prevede je talijanski, i dade mu je da je prenese u naš jezik.

Pokojni se Buzolić odazva i objelodani prijevod u ondašnjemu „Glasu Crnogorskому“. O tome se ne bješe onda odveć povoljno izjavio književnik Tommaseo.

Ovaj prijevod bio je, ne znamo da li bez promjene, unesen u „Čitanku“ za IV. razred srednjih škola, koju je sastavio profesor Marcel Kušar, štampanu u Beču Nakladom šk. knjiga. 1895. Pjesma se nalazi na 257-8. stranici.

Nakon mnogo godina prije navedeno lice dode do misli, da bi Zore, kao dobar pjesnik i poznavalač njemačkog i kao vještak u svome jeziku, mogao uzorno ponoviti Buzolićevu radnju, prevede pjesmu srpski te mu je predade s izvornikom. Zore izvrši radnju za „Srđ“. Ovaj ga donese u svom 14. broju 1903. god. na str. 677-8 s potpisom Z. (Zore).

U Buzolićevu prijevodu nema jedne kitice iza trinaeste, te tako njegova pjesma ima 15 kitica a Zoreva ima tu kiticu, u sve ih dakle šesnaest.

Zore, nekoliko poslije objelodanjenja svog prijevoda, u šetnji, na primjedbu da neki stihovi, t. j. posljednja dva stiha prve kitice i prva dva trinaeste kitice ne odgovaraju ljepoti drugijeh, sakupi se, te *stante pede* ispravi ih i pozove prijatelja da ih i on popravi u svom primjerku „Srđa“. Kasnije je bio s njima na šetnji i profesor A. Vučetić. Tada se poče govoriti o pjesmi, te Zore i Vučetiću priopći ovaj svoj ispravak. S ovih prilika donosimo sada Zorev prijevod, kako ga je on sam popravio.

Pjesma sablji.¹

Oj ti sabljo, uz l'jevu mi bedru,
Što je uzrok tvome bl'jesku vedru?
Pogleduješ na me blago,
To je mome srcu dragoo.
Hura!²

Teodor Körner.

„Mene paše konjik, soko sivi,
„Za to ots'jev bacam tako živi;
„Slobodnog sam štit junaka,
„To je radost sablji jaka“.

Hura!

¹ Pjesnik je ispjевао ову пјесму мало ћаса прије смрти у боју код Липиска.

² Uz „hura“ sablje zvećeу.

Slobodan sam, dăsto, dobra čordo,
I ljubim te iz dna duše gordo.

Kô da si mi suđenica,
Moja mila vjerenica.

Hura !

„Jest, za tebe ja jedino živim,
„Dobra kova sv'jetla ti se divim.
„Jur v'jenčani da smo, sreće!
„Kad ćeš doć po mladu veče?“
Hura !

Praskozorjem na osvijet pira
Zvuk trubaljke u srčanik dira;
Kad top rikne, metak žene,
Tebi, dragoj, eto mene.
Hura !

„Čestitoga s tobom zagrljaja !
„Mome srcu željenoga raja !
„Dragi, po me već ne kânsni,
„Moj je v'jenac za te čânsni“.
Hura !

Što u kori pozvekuješ tajna,
O radosti od željeza sjajna,
Tako b'jesno boja rada?
Što zvekećeš, sabljo, sada?
Hura !

„U korici pozvekujem skrita;
„Žudnjom boja silno sam opita,
„B'jesna, bojnog žedna jeka,
„To je uzrok moga zveka“.
Hura !

Deder t'jesnoj u nožnici stâni,
Dušo mila nadvor doć ne râni;
U spremici postoj mirno,
Rûdi tebi slavlje pirno.
Hura !

„S čekanja mi grudi kipe mlade,
„Ne oteži, moj ubavi sade,
„Pun krvave rose guste,
„I rascvale smrti puste“.
Hura !

Iz korice dakle der iskoči,
Viteskijeh slatka pašo oči!
Nadvor, sabljo, sobom šeni!
Otadžbini sa mnom kreni!
Hura !

„Kako divno ovako je vani!
„Kad za svadbu red se bojni bâni
„Kako blista suncu sjajno
„Za pir čelik, gvožde bajno“
Hura !

Na noge se, viteški junaci!
Na noge se, njemački vojacî!
Sree li vam još ne mlati,
A vâs svak se drage lati.
Hura !

Isprva je znala istom s l'jeva
Kradimice samo da ots'jeva,
Al' u desnu cura mlada
Na božje se oči nada.
Hura !

Za to vrele od ljubavne sile
Svak željezne makni usne mile,
I priljubi svojim ustî.
Proklet bio ko je pusti!
Hura !

Sada neka miljenica poje,
Po vazduhu nek' se iskre roje!
Jur svadbena kućne ura,
Sv'jetla drûgo, hura, hura,
Hura !

TRISTOTA OBLJETNICA SMRTI MIHA PRACATA.

I. Njegov Testamenat.

Priopćio i preveo A. Pavlić.

In Dei Nomine. Amen.

Ex libro testamentor. publice Notarie Ragusine de 1607 f.º 96. Testamentum cum quinque Additionibus Michaelis Prazzati M. D. C. VII. Ind.^e V.^a Die vero primo Augusti Ragusii M.ª D. d. C. C. hic infra erit registratum infraptum Testamentum q.^m Michaelis Prazzati cum quinque Additionibus, repert. in publica Notaria eiusdem Civitatis, ubi inter alia viventium Testamenta ex Civitatis consuetudine dat. fuerant ad servandum modo vero p. d.^{os} D. D. C. C. extractum, apertum, lectum, publicatum, et ut infra admissum ad registrandum. Cui quidem Testamento erant ascripti D. Joannes Mar.ⁱ de Buchia, et Valearius Gigantius Notarius Testis, cuius Testam.ⁱ tenor talis est. vid.

In Christi Nomine Amen. Anno ab eius salutifera Nativitate 1596. Ind.^e nona Die vero XVII. Aprilis Ragusii. — Trovandomi p. l' Iddio gratia io Michele di Paolo Prazzati, sano del mio intelletto, et corpo, et considerando che la vita humana è breve, ricordandomi dell' amonitione Evangelica, la quale ci ammonisce a star apparechiati, perchè non sappiamo nè l' hora nè il anno della nostra morte, essendo una preparazione dell' anima ordinare e disporre delli beni temporali, faccio questo mio ultimo Testamento, il quale sia all' honor di Dio, et alla salute dell' anima mia. Prima raccomando l' anima mia al suo Creatore e Redentore pregando Sua Divina Maestà che abbia misericordia delli miei peccati. Lasso p. Decime, e Primitie a Santa Maria Maggiore di Ragugia ipp.^{ri} dieci, a Santa Maria delle Danze ipp.^{ri} dieci. Alla fraternita del Santissimo Sacramento scudi quaranta. A Santo Biagio di Ragugia S.^{di} dieci. Alli frati di S. Domenico in Ragugia scudi dieci. Alli frati di S. Fran.^o in Ragugia scudi vinti. Item lasso alli

otto Monasterii delle R. R. Monache dentro in Ragugia a scudi
diesi p. ciascuno. Item lasso alla fraternità di Santo Giovanni
a Isola di mezzo scudi dieci. Dichiaro che mi trovo sopra i
monti in Italia buona somma di denari, cioè a Roma, Napoli
e Genova, come appare al presente et apparirà nell'avenire
nel mio libro ordinario, qual libro è salvato nel mio scrittore
nella mia casa in Rag.^a posta a S.^{to} Vito, il quale libro col
suo giornale voglio che sia creduto in tutto, e per tutto, delle
quali entrate dispongo in questo modo. Lasso alla mia cara
Consorte Vizza, mentre possederà il letto viduale l'entrata di
tutti quei Lochi in Genova in Santo Giorgi, li quali si troveranno
di conto mio all'aprir di questo mio Testamento, re-
stando sempre il Capitale di detti Lochi in suo essere fermo
in perpetuo, della qual'entrata di detti Lochi essa Vizza possa
accomodarsi durante la sua vita mentre possederà il letto vi-
duale nelli sua bisogni, e che sopra la coscienza sua quello che
le potrà avanzare ogni anno debba spartire nell'opere pie,
havendo risguardo alli mia parenti, et di più li lasso il posse-
dio di tutti li miei beni stabili, possedendo il letto viduale
come di sopra ho detto = dopo la morte della qual mia con-
sorte, o prima caso che ella si maritasse = Lasso l'entrata di
tutti li detti luoghi in Genova, ogni anno in perpetuo all'Illma
Sig.^{ria} di Ragugia in aiuto della Rep.^a restando sempre fermo
il Capitale. Di più alla detta Vizza mia Consorte lascio etiam
se si rimaritasse tutti li sua, e miei vestimenti, tapezzarie, or-
namenti, telami, massaritie di tutte le mie case tanto in Ragusa,
quanto fuori, e di più scudi cinquecento, che di tutto possa
liberam.^e disporre in vita et in morte, et anche le lascio tutti
li pegni d'oro e d'argento, che si troveranno nella mia cassa
di noghera col suo libretto, ma non già quelli che sono notati
nel libro ordinario. Dichiaro che trovandosi dopo la mia morte
nelle mie casse di denari contanti manco S.^{di} ducento in tre-
cento di quel che fusse notato nel mio libro ordinario, non
voglio che essa mia Consorte possa esser molestata da Persona
veruna a darne conto. Lasso dopo la morte di essa mia Con-
sorte o dopo che si fusse rimaritata a Vicenzo di Giovanni
Balad tutta la mia casa grande posta in Rag.^a a Santo Vito et
la casa mia, et il giardino insieme con la Torre a Isola di

Mezzo, e di piu uno Magazzeno che confina da parte d' ostro con la detta Casa, e più lasso a d.^o Vincenzo la mia possessione posta in Terre nove, in Maglkove et Bagna. Lasso al suo frlo Michele di Giovanni Balad tutta la mia casa posta in Ragugia a Priechi, e le sei case poste a Isola di mezzo a S.^{to} Salvatore, e la mia possessione posta in terre nove in Mravignaz, con questa conditione che li detti Vincenzo e Michele non possano di detti beni vendere, nè in qualsivoglia altro modo alienare, nè donare, ma che di detti beni vadano di loro herede in herede in perpetuo, tanto maschio, quanto femina et quando mancasse detta loro descendenza in tutto, e per tutto che li miei Epitropi debbano affittare li detti miei beni p. tempo a loro ben visto et gl' affitti che caveranno voglio che debbano distribuire nel riscatto dell'i schiavi della natione Ragusea. Lasso a Marra, Consorte di q.^u Giov.ⁱ di Rado fabro, le mie due case poste all' Isola di mezzo sopra il terreno di q.^u Andrea Frano di Sorgo fabricate dal mio Avo, e dal mio Padre. Lasso a Vin.^o figliuolo di Gio. di Vito la casa col Giardino posta nel searo di Gravosa. Lasso a Giorgio di Piero Bach la mia casa posta a Isola di mezzo in Potoch a me pervenuta per la parzogna fatta fra me, et il mio zio q.^m Giovanni Prazzati in can.^{ia} di Ragugia del 1561 a d.ⁱ 97. Lasso il mio Giardino et la casa posta in Gravosa alle tre Chiese alla fraternità di S. Rocco in Rag.^a che debba li detti poderi affittare in perpetuo, e l' affitto che caverà debba dispensare nelle opere pie. Dichiaro che li sopradetti Lassi dell' entrate dell'i Lochi in Genova, e di beni stabili sopradetti pervengano alli legatarii di sopra nominati dopo la morte di sud.^a mia consorte Vizza, o dopo che ella si fusse rimaritata, e non prima. Dichiaro che ho quaranta Luoghi in Roma, come appare p. il mio libro, degli quali Luoghi lasso la metà dell' entrata all' Hospitale Domus Xpri, e l' altra mita alla R.^{da} fraternità di Sacerdoti di Sta Maria Maggiore in Ragusa con questo che il Capitale di d.ⁱ Lochi stia sempre fermo, e quando il detto Capitale fusse restituito, o parte di quello, voglio che di nuovo si debba ponere su l' entrate d' Italia, da dividersi fra il detto Hosple et la detta fraternità. Lasso tutte le mie entrate in Napoli, le quali si trovaranno nell' aprire di questo mio Testamento sopra la

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИЛНОСКА
Città di Napoli, e sopra la Regia gabella delle sete, alla fraternità di S.ta Maria di Bissone a Isola di mezzo, volendo che il capitale resti fermo in perpetuo, la qual fraternità delle dette entrate debba spendere ogni anno scudi vinti in tante cere bianche p. accompagnare il Smo Sacramento a Isola di mezzo, et scudi quaranta debba pagare ogni anno a uno Sacerdote, il quale debba celebrare ogni dì la messa nella mia capella a Isola di mezzo p. l'anima mia, e dell'i mia antecessori, del qual Sacerdote li miei Epitropi debbano far eletione a contento della vicinanza, et di più debba spendere scudi otto ogn' anno nelle cere bianche che si consumaranno nella d.a Capella. Item la detta fraternità della detta entrata debba pagare ogn' anno alli frati di Santa Maria di Spilizza scudi vinti, li quali frati debbano celebrare quattro messe ogni settimana all' altare nro che è nella detta Chiesa. Item debba pagare ogni anno a S. Nicolò, cioè alli frati di S. Nicolò alla detta Isola scudi dieci, li quali frati siano tenuti celebrare due messe ogni settimana p. l'anima mia e dell'i mia antecessori, così parim.e debbano fare li sudetti frati di S. Maria di Spilizza, e tutto il resto di sudetta entrata la detta fraternità debba spendere nel riscatto di Schiavi, et quod havessero da riscattarli più schiavi di quel che potrebbero supplire esse entrate, voglio che si debbano riscattare quelli, li quali haveranno più ballotte nel capitolo, aggravando la coscienza di tutti quelli Ghestaldi, li quali saranno pro tempore, che fidelmente debbano eseguire quanto ho di sopra ordinato della sudetta mia entrata in Napoli. Dico et dichiaro che il q.m Giovanni di Pasquale Prazzati mio Zio ha ordinato nel suo Testamento, che morendo li sua Heredi senza li figliuoli, che di tutti li sua beni mobili e stabili li quali si trovariano dopo la morte di detti sua Heredi, si dovessero far quattro parti, et che le due parti fossero date alli Ghestaldi soprd.i p. dividerle alli poveri di sud.a Isola, il primo anno in tre volte, a conto delle quali due parti di tutti li detti beni di d.o mio zio, dico che ho fatto una cessione di ducati due mila alla [sudetta fraternità, come appare nelli Diversi di Notaria del 1590] a dì 13 di Dicembre a d. 107; si che voglio che li detti ducati due mila da me ceduti li Ghestaldi di d.a fraternità, debbano spartire alli Poveri d' Isola di mezzo, conforme

la volontà di detto mio zio, e non volendoli spartire, voglio che del Capitale, che di sopra nel presente mio Testamento le ho lassato sopra l' entrate della Città, e della gabella delle sete, li miei Epitropi debbano cavare li detti ducati due mila p. il d.^o effetto nel qual caso tanto manco dovrà restare a essa fraternità di esso Capitale.

Prijevod.

U Ime Božije. Amin.

Iz knjige testamenata javnog dubrovačkog bilježništva od 1607. str. 96 — Oporuka sa pet nadometaka Miha Pracata 1607. Ind. V.^a a dneva prvog augusta u Dubrovniku po nalogu gospode vijećnika ovdje će se pobilježiti niže ispisana oporuka pok. Miha Pracata sa pet nadometaka, te se našla kod javnog bilježništva istog Grada, gdje je po običaju Grada, među ostalim oporukama živilih ljudi, koje su date na pohranu, po istoj gospodi vijećnicima sada izvadena, otvorena, pročitana, proglašena i primljena kako niže na registrovanje. Nju potpisaje G. Ivan Mar. Buća i Valerije Giganti bilježnik svjedok. Te je oporuke ova sadržina, t. j.:

U Hristovo Ime Amin. Godina od njegovog spasovnog Poroda 1596. Ind. deveta a dneva sedamnaestog aprila u Dubrovniku. Nalazeći se po božjoj milosti ja Miho Pava Pracata, zdrav dušom i tijelom i promišljajući da je kratak ljudski život, pamtim evandeosku opomenu, koja nas opominje da budemo prepravni, jer ne znamo ni časa ni godine naše smrti, pošto je neka duševna preprava, kad se urede i rasporede svjetovna dobra, činim ovu svoju posljednju oporuku, da bude na slavu božiju i na spas moje duše. Prvo preporučam moju dušu svome Stvoritelju i Otkupitelju moleći njegovo božansko Veličanstvo da se smiluje na moje grijeha. Ostavljam za desetine i prvine Gospi Velikoj od Dubrovnika deset perpera. Svetoj Mariji od Danača deset perpera. Bratstvu presv. Sakramenta četrdeset škuda. Svet. Vlahu u Dubrov. deset škuda. Fratrima Sv. Domenika u Dubrov. deset škuda. Fratrima Sv. Frana u Dubrov. dvadeset škuda. Pak ostavljam ovim osam Manastirima čas. Dumana u Dubrov. po deset škuda svakome. Zatim ostavljam

bratstvu sv. Ivana na Lopudu deset škuda. Očitujem da imam u ulagaonicama u Italiji dobru svotu novaca, naime u Rimu, Napulju i Genovi, kako se vidi sada i vidjeće se unaprijeda u običnoj mojoj knjizi; ona je sahranjena u mom pisaćem stolu u mojoj kući u Dubrovniku kod sv. Vida, koja knjiga sa svojim dnevnikom hoću da bude priznata u svemu i po svemu; o tim prihodima ovako određujem. Ostavljam mojoj dragoj ženi Vici, dok bude udovicom, prihod svijeh onijeh uložaka u Genovi u Sv. Jurju, koji će se naći kao moji pri otvaranju ove oporuke, ali glavnica ovijeh uložaka treba da bude na vijeke netaknuta a njihovim prihodima da ista Vica uzmogne opskrbiti sebe, dok bude udovicom, a na njenu je dušu, ako joj svake godine štogod preostane, da porazdijeli u dobra djela, osvrćući se na moju svojtu i šoviše joj ostavljam uživanje svijeh mojijeh nekretnijeh dobara, ako bude udovica kako sam gori rekao. Nakon njene smrti ili prije, ako se udade, ostavljam prihode svijeh rečenijeh uložaka u Genovi, svaku godinu na vijeke Prejasnoj Dubrovačkoj Gospodi u pomoć Republike; ali glavnica uvijek da bude na mjestu. Suviše istoj Vici, mojoj ženi, ostavljam još ako se i preudade sva njena i moja odijela čilime, nakite, postave, pokućstvo svijeh mojijeh kuća koliko u Dubrov. toliko izvan grada, a okrom toga 500 škuda. Nek joj bude slobodno da raspolaže sa svim ovim i u životu i u smrti. Takoder joj ostavljam sve zaloge od zlata i srebra, što se nađu u mom sanduku od oraha sa svojom knjižicom; ali ne one što su ubilježeni u običnoj knjizi. Očitujem da, ako se nađe po mojoj smrti u mojim sanducima brojena novca dvjesto do trista škuda manje nego je ubilježeno u mojoj običnoj knjizi, ne će da mojoj ženi za to bude iko ometati za obračun. Ostavljam po smrti moje žene, ili pošto se bude preudala, Vinčenu Ivana Balak-a cijelu moju veliku kuću u Dubrov. kod Sv. Vida i moju kuću, i gradinu ujedno s kulom na Lopudu, i suviše jedno spremište, koje međaši od podnevne strane s istom. Ostavljam suviše istom Vinčencu moje imanje u Primorju, u Majkovima i u Banjoj. Ostavljam njegovu bratu Mihu Ivana Balak-a cijelu moju kuću u Dubrov. na Prijekom, i šest kuća na Lopudu u Sv. Spasitelja i moje imanje u Primorju u Mravinjeu, pod uvjetom da ovaj Vinčenco i Miho ne mogu prodati,

drugom dati, darovati rečena dobra, nego da se ova imadu preručivati od nasljednika do nasljednika na vijeke, bilo muškom bilo ženskom, a kad bi sveosve ponestalo njihova nasljedstva, da moji izvršitelji imadu dati u najam ova moja dobra, kad nadu zgodno doba, a od najma što dobiju, da razdijele za otkup robova pripadnika Dubrovniku. Ostavljam Mari, ženi nekog Ivana Radova, kovača, dvije moje kuće na Lopudu na zemlji nekoga Andrije Frana Sorga, koje sagradiše moj djed i moj otac. Ostavljam Vinčeneu, sinu Ivana Vidova, kuću s vrtom na škaru u Gružu. Ostavljam Đuru Pera Balak-a moju kuću na Lopudu u Potoku, koju sam dobio u dijeljenju između mene i moga strica pok. Ivana Pracata u kancelariji Dubrovačkoj 1561. god. Ostavljam svoju baštu i kuću u Gružu kod tri crkve bratstvu Sv. Roka u Dubrov. da se to imanje dade unajmiti za vazda, a dobiveni novac da se ima porazdijeliti u dobrotvorna djela. Očitujem da gorespomenute ostavštine prihoda iz uložaka u Genovi, i od gorespomenutih nepokretnih dobara imadu pripadati baštinicima goreimenovanim poslije smrti moje žene Vice, ili poslije njene preudadbe, a ne prije. Očitujem da imam četrdeset uložaka u Rimu, kako se razabire iz moje knjige. Polovinu prihoda tijeh uložaka ostavljam bolnici „Domus Christi“, a drugu polovinu časnoj bratovštini svećenika Gospe Velike u Dubrovniku uz uvjet da se glavnica rečenijeh uložaka ne bude ticati, a kad bi ona bila povraćena, ili dio nje, hoću da se opet metne na dobit u Italiju, i da se dijeli istoj bonici i bratovštini. Ostavljam sve Švoje prihode u Napulju, te se budu naći pri otvaranju ove moje oporuke, poviše grada Napulja i poviše kraljevskog nameta od svilâ, bratovštini Sv. Marije od Šunja na Lopudu, te hoću da glavnica ostane na vijeke netaknuta, a bratovština od rečenijeh prihoda ima potrošiti svaku godinu dvadeset škuda za tolike bijele svijeće za pratnju Presvetog Sakramenta na Lopudu, a četrdeset škuda imaće se platit svake godine svećeniku, koji će svaki dan govoriti misu u mojoj kapeli na Lopudu za moju dušu i dušu mojih preda, a toga svećenika moji Epitropi odabraće dogovorom bližnika, a suviše potrošiće svake godine osam škuda za bijele svijeće, što će se potratiti u rečenoj kapeli. Okrom toga ova bratovština od istoga prihoda platiće svake godine fratrima

svete Marije od Spilice dvadeset škuda, a fratri će govoriti četiri mise na sedmicu pred našim oltarom što je u rečenoj crkvi. Sviše će svake godine platit sv. Nikoli, to jest fratrima sv. Nikole na Lopudu, deset škuda, a oni će govoriti dvije mise na sedmicu za dušu moju i duše mojih preda, tako će na isti način raditi isti fratri svete Marije od Spilice, a cijeli ostatak spomenutih prihoda ova bratovština ima potrošiti za otkup robova. Kad bi se našao veći broj robova za otkup, nego se može dosegnuti prihodima, tad hoću da se budu otkupiti oni koji budu imali na Kapitulu više glasova; a to neka je na duši onijem Gestaldima (komornicima), koji budu za vrijeme u službi, da vjerno vrše ono što sam gore naredio odnosno rečenog prihoda u Napulju. Kažem i očitujem da je neki Ivan Paska Pracata, moj stric, naredio u svojoj oporuci, da kad bi njegovi nasljednici umrli bez nasljedstva, tad cijelo dobro pokretnina i nepokretnina, što se bude naći po smrti rečenijeh njegovijeh nasljednika, ima biti podijeljeno na četvero, a dva dijela da budu predata komornicima gore spomenutim da budu porazdijeljena među siromasima na Lopudu, prve godine u tri puta. Na račun tijeh dvaju dijelova svih rečenijeh dobara mojega strica, velim da sam ostavio dvije hiljade dukata gore rečenoj bratovštini, kako se vidi u Diversima bilježničkim g. 1590 na 13. decembra. Tako hoću da ove dvije hiljade, što sam ostavio komornicama iste bratovštine, budu podijeljene siromasima Lopuda, po želji moga spomenutoga strica, a kad se ne bi htjele podijeliti, hoću da glavnice, što sam gore u svojoj oporuci ostavio na prihodima grada, i nametima svila, moji Epitropi odbiju ove dvije hiljade dukata u spomenutu svrhu; u tom slučaju ostaće bratovštini toliko manje od iste glavnice.

(nastaviće se)

OSTRVO PAG.

Piše A. Vučetić.

I.

Pag se nalazi u Kvarnerskom ili Riječkom zalivu, na jugu ostrva Raba, te je iza njega naj sjevernije ostrvo dalmatinsko. Pag se pojavlja oku kao skup dugoljastih usporednih poluostrva, koja su među sobom vezana prevlakama, jer je ostrvo mnogo raščlanjeno i more prodire više ili manje daleko u nj, te čini više zaliva i draga, a samo ostrvo pušta u more više poluostrva i šila.

Pag se proteže pravcem od sjeverozapada put jugoistoka uspored Hrvatskog primorja i primorskog postranca kršnog Velebita i pravi s primorjem zloglasni Laški (Vlaški) Konô ili prođor (*Canale della Morlacco, Sinus Cariniensis sive Japidicus*), koji svršuje Planinskim, pa Novigradskim konalom, pravim dalmatinskim fiordom. Tri šila ili poluostrva na jugoistoku od Paga približuju se naj sjevernijemu kraju dalmatinskog kopna oko Nina a naj sjeverniji od njih čini s kopnom dalmatinskim uski Ljubački tjesnac, kroz koji se ulazi u Laški konô.

*

Pag je dug oko šezdeset kilometara a naj veća mu je širina 10 km. Prirodna je grada ovog ostrva uopće vapnenasta, ali, ma i da malo ne sva dalmatinska ostrva muči nestašica vode, to nije tako na Pagu, a još manje na bližnjem Rabu. Po sredini ostrva proteže se nisko gorje i humlje istim pravcem od sjeverozapada put jugoistoka. Tu se diže naj viši vrh *Sutvid* (346 m), sjeverozapadno od grada Paga, prama kojemu se spušta strmo, a drugi mu je postranak položitiji. Na drugoj nižoj izbriježini, koja se proteže uz sjeveroistočnu i jugoistočnu obalu, podiže se vrh *Barbat* (217 m), pred Sutvidom, nedaleko od mjesta gdje more prodire duboko u nutrini ostrva put sjeverozapada i put jugoistoka, a treći je naj viši vrh, *Komorovac*

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А
Б И Б Л И О Т Е К А

nagla i klima oštra. Kad pak pobijesni bura, ništa joj se ne otimlje, a jaoh ti se jedrenjačama, koje ona stigne na moru.

Ma i da je mnogo bolje sa strane zapadne, koja je zaklonjena od bure, Pažanin priča o buri kao o nekakvom zloduhu, protiv kojeg ništa se ne može, jer mu ona uništava njegove naj ljepše nade uprav u onaj čas, kad već prođe naj opasnije vrijeme. Početkom proljeća, kad se priroda već oblači u zeleno ruho i sve pupči i pušta mladike, Pažanin nema još pouzdanja. Stoprv aprila počinje se nadati. Ali koja korist, kad bura više puta i mjeseca juna i jula sve popali sitnom prskavicom slane morske vode.

Kad prodeš na drugu stranu ostrva, koja je zaklonjena od bure, prizor se mijenja, jer maslinici, stranom samonikli, i vinogradi odijevaju različitim zelenilom strane i ravanjke, a miomirisno bilje i izvrsni pašnjaci nude dobru pašu pčelama i domaćoj stoci.

*

Ostrvo Pag ima preko tisuću kuća i više od 6 hiljada stanovnika, koji su mal ne svi Hrvati rimokatoličke vjere. Vinogradi, ulje, domaća životinja, nadasve ovce fine pasmine, koje davaju dobre vune i dobri „Paški“ sir, ribarstvo, pčelarstvo i pravljenje monopolne soli poglaviti su izvori privrede. Godine 1906. otkrio se i bogat rudnik kamenog uglja dobre vrste, koji će se već početi kopati. Ženske se bave pletenjem glasovitih paških čipaka.

Pag pripada politički Zadarskom poglavarnstvu, čini političku općinu s glavnim gradom Pagom, a crkvena je uprava ostrva podijeljena između zadarskog nadbiskupa, koji upravlja južnim dijelom, i krčkog (*Veglia*) biskupa, koji upravlja sjevernim krajem ovog ostrva.

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ. — OCJENE I PRIKAZI.

Бранич српског или хрватског језика.

Др. М. Перковић. Задар.

Професор јагодинске учитељске школе, М. Анђелковић, покренуо је лист „за искључиво исправљање погрјешака у језику и правопису срп. или хрватском“, лист, који је свакако био потребан колико за младост у средњим школама толико за све оне, којима није задња мисао: правилан правопис и чистоћа језична.

Многи су се и хрв. и српски филологи трудили око тога знаменитог посла те имамо лијепих и корисних штудија, књига о нашем језику и правопису; али су такове радње растркане по многим часописима, пак су на жалост слабо познате и младости и људима, које називамо нашим књижевницима и писцима. По дјелима, која Анђелковић спомиње у I. броју „Бранича“, видимо да ће он то благо, што нам га остави Вук, Даничић, Бошковић и други, у лијеп вијенац савити и да ће нам онда његов „Бранич“ служити као „ваде мекум“ у правопису и језичној чистоћи. Желим од свега срца да овај лист устраје и да Анђелковић помогну наши филологи и сви, који љубе чистоћу језика нашега, јер самоме њему бит ће тешко у овако опсежну и трудну послу. Мислим да ће мило бити уреднику „Бранича“, ако они, који одобравају његов посао и труд, кажу коју напомену или биљешку, у чему се с њиме не слажу или што би се дало исправити, јер ће тијем показати занимање за лист и за ствар, коју уредник у томе листу обрађује. Ето ја ћу нешто — а не знам је сам ли први — „Браничу“ забавити. Штета по лист што има штампарских погрјешака! Лист, који ће да нам прописује правила правописна и језична, треба да у томе буде врло скруполозан. Г. Уредник тврди потпунијем правом, да је правилније писати

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

„уопће“ него ли „уопште“ (Бранич, стр. 7), а у листу налазимо на два мјеста „уопште“ мјесто „уопће“ (стр. 10, 16). То ће бити свакако штампарска гријешка, јер не би писац ишао сам, по својој вољи, против правила, који је доказао. Чудновато ми је такође, што уредник понавља једно правило више пута. Споменуо је једампут да се прилог, који је постао од приједлога и приједева, пише заједно: уопће, увече, додуше, уочи — а напосе — вели — да се пише и прилог и адјектив, кад је свакој ријечи задржано њезино значење, н. пр. „у опће гробље“ и т. д. пак ово правило понавља код свију прилога. Доста би било то рећи за ријеч: „уопће“ а у другим приједима казати, да је исто правило, као и за ријеч „уопће“. Што се тиче овога правила, имамо ми већ Броз-Боранићев „Хрватски Правопис“ (III. изд. Загреб, 1904), којим се и у нашим школама служе, па ми је зачудно, да те књиге Анђелковић никако не спомиње. Он наводи неке ријечи, које су рђаве, те их треба замијенити бољима, као н. п. узгојити, боље: одгајити, и т. д. То је добро, али ми је чудновато, да писац употребљава ријеч: спадати у значењу: припадати. Маретић (В. Грам. стр. 696), Рожић (Барбаријми, стр. 44) веле, да глагол: спадати значи: *herabfallen*, те спадати, као у приједима: „ти спадаш међу нас“ да је барбаријам. Тешко ми је вјеровати, да Анђелковић не позна граматику Маретића или Рожићеву књигу „Барбаријми“. Уз Даничића, Бошковића, Живановића не смијемо заборавити ни на Маретића, Зору, Курелца, јер су и ови посљедњи, као и они први, много се бавили око чистоће нашег језика. Припоменут ћу још и то, да Анђелковић добро чини, што сакупља рђаве ријечи и правописне гријешке по нашим књижевним часописима. То ће — држим — понукати и писце и уреднике, да боље припазе и на језик и на правопис. Добро је и то, што је покупио погрјешке по Белићеву дјелу „Дијалекти источне и јужне Србије“, али не ће то бити све same Белићеве погрјешке! биће их добар број и штампарија направила; али на то г. Анђелковић није ни промислио!

† Dr. JERO PUGLIESI.

Kao da je zlokobna sudbina gonila u propast ljudi, koji su bili oko prijašnjeg „Srda“. Pjesnik Uroš Trojanović ne prezivi dugo „Bokešku Noć“. Urednik Fabris umrije malo mjeseca prije no što će prestati stari „Srđ“. Upravnik srpske štamparije Antonije Pasarić prezivi ga za kratko. Prvi glavni saradnik „Srda“, prof. Luko Zore, tek je malo nedjelja prije, tu skoro, položen u hladni grob. Sada nam smrt ote i Dr. Jera Pugliesi, koji je kao tamničarski liječnik, liječio uapšenike Fabrisa, Trojanovića i Pasarića, a bio dugogodišnji liječnik Fabrisa i Zore.

Dr. Jero je nenadno i naglo, iza kratke bolesti, umr'о u Beču u subotu 12. januara o. g. ostavljajući za sobom rascvijeljene staricu majku, svoju udovu, jedinici kćerku, brata Antonija, srpskog poslanika na dalmatinskom saboru i predsjednika odbora srpske stranke u Dalmaciji, i ostalu svojtu.

U petak u jutro, 18. i. mj. stigoše mrtvački ostanci pokojnikovi u gradski pristan u Dubrovnik. Veliko mnoštvo građana iz svakog staleža, koji su ga svi za života poštivali i ljubili, stupali su za lijesom. U crkvi Male Braće bilo mu je opijelo i mrtvačka misa. Svi se dućani svojevoljno zatvorile u znak žalosti. Tužna povorka opravi mrtvačke ostatke pokojnikove do općinskog groblja na Boninovu, gdje su položeni u grob. Prije su se od pokojnika oprostili ganutljivim govorima: Dr. Frano Trosić u ime liječnika, Kristo P. Dominković u ime prijatelja i načelnik Ljubo Milić u ime općine Slano. Od mnoštva svijeta, koje je slušalo ove dirljive govore, bio je velik broj ljudi koji su proplakali.

Laka bila crna zemlja Dr. Jeru Pugliesi !

Dr. Jero Pugliesi rodio se 30. dečembra 1862. god. u Triju, gdje je otac kao pomorski kapetan bio u Lloydovoj službi, pa nakon malo mjeseca umirovljenjem očevim dode u Dubrovnik. On je od vrlo stare i časne porodice. Obiteljska je predaja da su im pradjedovi došli iz Bosne i da su se zvali Vojnovići, te se naseliše u Zaton kod Dubrovnika. Tu su trgovali i stekli imanje i zemalja. Puk ih je poslije prozvao Puljizima-Pugliesi, jer su svojim trgovanjem podržavali veze u Pulji u Italiji. Jedan preda Jerov i Antonijev, Nikola Pugliesi, koji u mladosti odvoji učenjem i vrlinama, postade XVIII. vijeka katoličkim biskupom u Bugarskoj, gdje ga Turci bježu uapsili; a pustiše ga slobodna, samo kad im plati 200 zlatnih dukata. Zatim ga imenovaše nadbiskupom u Dubrovniku, gdje ostade nekoliko godina; ovo pripovijeda sam Farlati. Po usmenojoj predaji pobježe s protivnosti Isusovaca u Carigrad, gdje mu dadoše da upravlja katoličkijem vikarijatom, te poslije tu i umrije. Ukopan je u crkvi sv. Marije u Galati u Carogradu, gdje mu je do nazad nekoliko godina bila grobna ploča sa natpisom. Drugi pređa, isto XVIII. vijeka, pođe da uči medicinu u Kataniju u Siciliji; tu se okući i postane praočem mnogih potomaka, te se neki od njih naseliše poslije na ostrvo Sardiniju. Od starijih ostade sadašnjim Pugliesima imanje u Zatonu. Po jednoj javnoj službenoj ispravi dubrovačke općine od godino 1817., kad je načelnikom bio jedan Bozdari, stari su Pugliesi bili *Stonski plemići* i imali su i svoj grb, koji je naslikan na čelu isprave.

Pugliesi potječu po tankoj krvi od glasovite i moćne porodice Ivelja-Ohmučević-Grgurić. Nje porijetlo siže neprekidno do u XIII. vijek, kako se vidi iz starih genealoških isprava, koje ima kuća Pugliesi. Porodica je Ohmučevića imala zemalja i kuća u Slanome, općini dubrovačkog kotara. To imanje su Pugliesi naslijedili dijelom kao povjerbinu a dijelom kao alod (vlastito). Njihovo je porijetlo postalo od Ohmučevića, jer je njihova prababa potekla od prababe, Marije, kćeri Petra Ohmučevića, koji bješe španjolski velikaš (grande di Spagna) i admiral ratne mornarice, te je dugo živio u Napulju, gdje je imao i svoje vlastite dvore, a umrije 1631. godine.

Starinske se uspomene sačuvaše u porodici Pugliesi, koja nastojaše sved da očuva porodični ugled.

*

Jero Pugliesi izuči srednje nauke u Dubrovniku do 1880. godine. Tada pode da uči ljekarstvo prije u Beču, pa u Štajerskom Graeu, gdje dobi doktorat 1885. godine. Odmah zatim stupa u javnu službu kao liječnik u pokrajinskoj bonici u Dubrovniku, i u toj je službi i umr'o. Godine 1887. Dr. Jero dopustom starješina otide u inozemstvo da se usavrši u liječništvu i obade klinike u Napulju, Rimu i Milanu u Italiji; zatim posjeti glasovitu kliniku Salpêtrière u Parizu, napokon i kliniku u Berlinu, te se vradi kući. On je poslije bio u Berlinu da uči nesudenu Kochovu tuberkolinu. Njegova je dakle liječnička naobrazba bila izvrsna; i pravo je imao Dr. Trosić, kad je u svom pogrebnom govoru rekao, da je Dr. Jero u medicini daleko odmakao, što znadu svi njegovi drugovi liječnici, a ponaj bolje njegovi mnogobrojni bolesnici. Kao liječnik bio je valjan, ljubazan i nesebičan.

*

Dr. Jero bio je oštouman i umjetan. Govorio je više jezika; imao je kući razna zanatlijska oruđa, te je neke rade kao vještak izradivao; bavio se i fotografijom. Bio je pak dušom odan muzici. Od djetinstva je učio violin, a poslije sam po sebi nauči violoncel; kuća mu je bila na glasu s koncerata svakog ponedjenika u večer kroz cijelu godinu; tu je kvartet ili kvintet gudio ili udarao klasičnu muziku, s njim dakako; njegova ljubazna gospoda pianom često je pratila rijetkom virtuoznosti. Koncerte su posjećali otmjeni gosti iz Hôtel Imperiala. Uživanje i blaženstvo muzičara, njegovih drugova u koncertima, bilo je njegovom smrti vrlo naglo i vrlo neugodno prekinuto a kuća mu je sada ostala pusta i tužna.

*

Uz liječništvo Dr. Jero nalazio je vremena da se bavi i poljoprivredom u Slanomě, gdje porodica ima maslinika i vino-grada. On je nastojao neprestano iz petnih žila da sve to veće

usavršava svoje vlastite proizvode fina ulja i vina, te je posljednih godina činio i dobar konjak. On je sve to radio racionalno i učeći ovu struku. Pa ne samo da je sama sebe gledao, nego, a to pokazuje njegovo plemenito srce, primjerom i poukom je bodrio i učio poljodjelce u Slanome, kazao im svojim rukama i životni riječi na samoj oranici, kako se bolje kopa, gnoji, reže, navrće i sve drugo, a pri tome je svojski nastojao da se u svakom pogledu Slano podigne; i pravo je imao načelnik Milić, kad je u svom pogrebnom govoru rekao, da, ako se u Slanome vidi napredovanje i u gospodarenju, to je zasluga Dr. Jera. Općina u Slanome, harna ovako plemenitu čovjeku, utemelji prigodom njegove smrti zakladu za siromašne općinare pod imenom „*Jero Pugliesi*“.

*

Bio je osjećajem iskren i otvoren Srbin. Kao tamničarski liječnik nastojao je ljubazno, u koliko mu je služba dopuštala, da oblakša tamnovanje pok. Fabrisu, Trojanoviću i drugu im. Kad se pako evropska štampa prigodom njihova tamnovanja poče baviti lošim stanjem ovih tamnica, vlada ovlasti predsjednika dalmatinskog prizivnog sudišta, Gertschera, da sastavi povjerenstvo za pregled tamnica i za njihovo poboljšanje. Predsjednik pozva u to povjerenstvo i Dr. Jera. Ovaj savjesno i otvoreno priopći svoja mnijenja i prijedloge. Kao otvoren Srbin bio je često u upravama srpskih društava u Dubrovniku, a svak ga je volio sa svog neporočnog značaja, te nije čudo što je Kristo P. Dominković u svom pogrebnom govoru u ime Jerovih prijatelja, navodeći žalost građana, istakao da ga plaču napose i Srbi, jer je ljubio Srpstvo tiho i skromno, ali iskreno i čuvstveno, a i lijepo je rekao o svim onim, koji su ga ispratili do groba, da su ga svi ljubili i poštivali, jer da ga svi bez razlike žale i da jedni za njim plaču, jer su im suze jače od sreća, a drugijem da su oči suhe kao od kamena, jer im je srce jače od suza; ali da je tuga i žalost za njim jednaka kod sviju.

A. Vučetić.

БИЉЕШКЕ. — BILJEŠKE

Књижевност и Умјетност. - Književ. i Umjet.

O prezimenu Čubranović (Čobranović, Čibranović). Veoma zaslužni prof. akad. K. Jireček objelodanio je u sveskama XIX. i XXI. Jagićeva Arhiva vrlo dragocjenih prinosa literarnoj historiji u Dubrovniku, unijevši time dosta svijetla u do tada mršave podatke o stariim književnicima dubrovačkim. (V. rasprave: „Der ragusanische Dicher Šiško Menčetić“ i „Beiträge zur ragusanischen Literaturgeschichte“). No gledje pjesnika „Jedupke“, „zlatara“ Andrije Čubranovića gosp. Jireček¹ nije na žalost mogao pozitivnih vijesti iznijeti na vidjelo do nekih svojih kombinacija, priopćivši uz to i nekoliko arhivskih podataka o rodu Čubranovića.

K tim bilješkama donijeću i ja dva priloga i ako sitna.

Prvo izdanje „Jedupke“ od g. 1599. posvetio je, kako je poznato, mletački štampar Marin Battitorre „Thomu Nadalu Budislavu...; pasanomu vitezu i počovanomu kanoniku poljačkomu“, o kome u posveti veli i to, da je pjesniku „Jedupke“ „... rodjak i plemenom materiniem od iste kuće Čubranović“ (v. Stari pisci VIII. str. XXIV.). Taj je kanonik postao i biskupom trebinjsko-mrkanjskim (god. 1606-1608.). Mislim pak, da vrijedi zabilježiti i vijest, da biskupa Budislavića dubrov. biograf, dominikanac-biskup Ambroz Gučetić (Gozzeus ili otius; rod. 1568. † 1632.) nazivlje

ovako: „D. Thomas Natalius Budislavich Ciobranouich...“ Taj se Gučetićev citat (sa oznakom da je „Ex Notis Ep(iscop)i Fratris Ambrosij Gotij“) nalazi u biografiji spomenutog biskupa Budislavića, što ju je naći u malenom rukop. zborniku biografijā nekih biskupa trebinj.-mrkanjskih. [Rkp. 352 (194) franjev. bibl. u Dubrovniku].

Gosp. je Jireček prikupio neke podatke o zidarima Čibranovićima, te su za života dubrovačkih „Dioskurā“, Š. Menčetića i D. Držića, živjeli u Gružu (kod Dubrovnika). Toj je župi onda pripadala, kao i dandanas, crkvica sv. Vlaha na brežuljku sada zvatom „Gorica“. Kako se je pak onaj položaj, možda uz taj današnji naziv, zvao početkom XVIII. vijeka, to nam javlja jedna arhivska bilješka (rkp. „Visitationes“ 1701., 1702. u arh. dubrov. nadbisk.), gdje se veli, kako je dubrov. nadbiskup Scoppa u kanon. viziti na 28/X 1701. pohodio i pregledao i tu kapelicu. Bilješka ta počinje: „Visitavit Capella(m) S. Blasii in Cibranovich...“

N. I. Gjivanović.

Два примјерка првога издања Гундулићeve „Аријадне“. Одавна је било познато, да се у рукописном зборнику бр. 254(8) библиотеке дубровачке Мале браће налази ванредно драгоценја библиографска ријектост, на жалост крњо, јакинско издање Гундулићeve „Аријадне“ од г. 1633.¹ Још је академик

¹ ARIADNA | TRAGEDIA | Gosp. Giva Frana Gundulichia | Vlastelina Dubrovackoga || V la-kinu po Marku Saluionu | M. DC. XXXIII.

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИЛЈОТЕКА
A. Павић приликом приређивања девете књиге „Старијех писаца“ употребио је дјеломичну едицију, у којој су сачувана прва четири листа без броја, те стране 3-6, 9-16, 19-22, 25-42, (43-48 дјеломично), 49-50 и 55-80. Од стиха 1475 па до конца драме морао је госп. Павић оно четири стотине стихова извадити из познијих пријеписа. Али нико није дослије ни слутио, да у тој библиотеци има још драгоцености примјерак истога издања, у коме мањкају само прва четири листа без броја (натпис, приказ Тудишивићу, пјесма Буњићева, аргументат и списак лица), а остало је од прве до стоте странице, дакле садржина цијеле драме, изврсно сачувано! То је онај егземплар „Аријадне“, што се је дојако налазио под бр. 240 (1325), коме је приређивач првога издања „Османа“, фра Амбрoј Марковић, својом руком исписао натпис: „ARIADNA | Poluscjalostivo Prikasagne. Spjevano po Gosp. Givu Frana | Gundule Vlastelinu Dubrovackomu. || Pritjesetena u Jakinu. | God. Gosp. M. DC. XXXII“ (sic!), а који је Казначић сасвим погријешено увео у каталогски списак (Biblioteca di F. I. Ciulich, Задар 1860, страна 231) као „Ariadna polužalostivo prikaznje - U Dubrovniku 1829 po Antunu Martekini“, сjeħajući сe, ваља да, Мартекинијева издања, које је Марковић спремио за штампу.² У упореди оних стихова „Аријадне“, које је госп. Павић морао извадити из пријеписа, с овом едицијом, запазио сам ове разлике: 31 „skopos“] krepes, 11? ки] ka, 139 краљевства] kraljevstvu, 308 тер] jer,

407 свитности] svjetlosti, 423 бrijeme] vrieme, 434 крајем] krajeme, 806 липос] liepos, 1493 неизмерна] neizmijerna, 1582 неизмернијех] neizmierneih, 1628 лијепијех] liepih, 1645 подрије] prodrie, 1675 лјепшијем] ljeršim, 1702 људцком] ljuđckom, 1718 неизмерне] neizmierne, иза ст. 1793 „Венере из мора, Бако, Аријадна, скуп бојника и рибара“ мјесто „VENERE, ARIJADNA, BAKO I SKUB BOJNIKA I RIBARA“ и 1798 у радости [radošti.

Како је овај примјерак, ради потпуне садржине „Аријадне“, прави unicum у научном свијету, смјештен је сада међу рукописе у зборник бр. 254 (8).

Петар М. Колендик.

Наука. - Nauka.

Археологија.

— Старински град, који се открива. М. В'хитакер, који живи од више година у Сицилији, постао је власником цијelog острва Ст. Панталеоне, где је био старији Фенички град, ког је нестало а види му се још само која кула. Почело је ископавање под управом професора Салинаса намјештена у народном музеју у Палерму. Већ се појавио дио зидина старијег првобитног града и нада је да ће се обистинити знаменита археолошка открића.

— † Др. Ото Бендорф, професор археологије у бечкој универзитетати, дворски савјетник, управитељ аустријског археолошког завода, заслужан за археолошки музеј св. Доната у Задру, за музеј у Спљету и онај у Кинину и за друштво Бихач, умро је 2. сiječња ове године.

² ARIADNA | POLUSCJALOSTIVO-PRIKASAGNE | SPJEVANO | OD GOSPARA | GIVA FRANA GUNDULICHJA | VLASTELINA DUBROVACKOGA | Godisca 1632. || U DUBROVNIKU, | PO ANTINU MARTEKINI. | 1829.

Културне вијести. - Kulturne vijesti.

Саобраћај.

— *Катастрофе жељезница*, које су се скоро дододиле у Францеској и Инглеској, потјечу по Др. Дабс-у од једног порока, који он зове *weak will* (изнемагање воље). Тад се порок појављује, како он каже, у људима, којим је од 55 до 62 године. По њему човјек, који има тај порок, не може да свлада неприлику у несрећи и тад лијечник свјетује да се не повјеравају возови људима у споменутој доби.

— *Електрична снага*. У вечер 19. новембра 1906 употребљена је у Торонту на даљини од 80 миља први пут електрична снага Нијагарских слапова. На располагању је сила од 40 хиљада коња. Нијагарски слапови у Сјев. Америци имаду укупну водену снагу од 17 милиона коња. Већ назад 12 година била је подигнута зграда за турбине, којом је упоуребљена сила од 120 хиљада коња. Пријенос снаге учињен је дрограда Буфала на даљину од 32 километра.

— *Лебоди-ев балон „Патри“*. Установљен је нов знаменит напредак овог балона. Узашао је 22. новембра и остао је два сарака у ваздуху, те *по новом разређењу стабилизационих блока* могло је изостати избацивање соврње; тим је огромно повећано трајање лећења. У балону налазило се шесторо људи. Пошто су се први пут Лебоди-еви људи искрцали, они оставе сва мјеста официрима, који су се послије више еволуција искрцали сретно и здраво.

— *Нов систем телеграфије без жица*. Владимир Паулсен из Копенагена учинио је мјесеца новембра 1906 у Queen's Хал-у конференцију о новом систему телеграфије без жица, који је

он изумио и за који је Друштво Де Форест узело патенту. Изум састоји из замјењивања електричне искре с некомпактном струјом Херцовых валова. Рекло би се по овом да телеграфија без жица улази у нову фазу.

Изуми.

— *Телефотографија*. Др. Хорн, проф. универ. у Минхену, изнашао је усавршен начин да телескопијом из велике даљине пренесу фотографије. Пренио је 16. и 17. октобра 1906 у даљини од 1.800 км фотографије баварског принципа регента и његовог наследника. Његов је изум од 1903. године, али је тек сада усавршен. Али и францеска наука учествовала је у овом открићу, јер први опити овог младог њемачког ученика учињени су у Паризу у лабораторији М. Карпентиера, а резултат приоптио је академији знаности у Паризу М. Кальете. Али прве кораке били су учинили Казели и опат Череботани. У начину Казели-еву не ради се о графичном поступку, као у систему Казели-еву, или оном новијем и савршенијем Череботанијеву, него о управнију дјеловању свјетlostи на обичну жицу.

Sokolstvo.

Prag. 22. I. 1907.

Poštovani gosp. uredniče! Čitajući u zadnjem broju „Srda“ među bilješkama, da ćete otvoriti u „Srdu“ mjesto za Sokolstvo na Slovenskom Jugu i da zato molite sva Sokolska Društva srpska, hrvatska, slovenačka i bugarska, da Vam šalju zanimive novosti iz svojih krugova, šaljem Vam ih za list iz Češkog Sokola, jer je Češki Soko, kako i sami znate, prvi, te se sva ostala slavenska sokolska društva vladaju po njemu. Ja sam i moj brat iz Dubrovnika u Češkom Sokolu u Pragu. Što namjeravate je i potreba jer se narod silno zanima za Češki Soko i za

ovogodišnji peti svesokolski slet u Pragu. Čuo sam nadalje, da se misli utemeljiti u Dubrovniku i Srpski Soko, kô što je i Hrvatski, to bih i želio iz svega srca. Neka je sloga! Srpski pozdrav od Sokolaša L. F.

Darovi s Cetinja Češkom sokolu, sjajno crnogorsko oružje kao puška, pištolj, jatagan, te gusle izložene su u kancelariji petoga sleta svesokolskoga u Ferdinandovoj ulici u palači „Louvre“. Te krasne i znamenite uspomene ljetnog izleta češkog sokola uzbuduju veliko zanimanje općinstva. Također su tamo izloženi nekoji dragocjeni darovi posvećeni Českoj Sokolskoj Općini od sprijateljenih korporacija u inozemstvu. Za kratko je vrijeme izložena i zastava za „Sokol“ u Nyranyma, izradena u mjesnoj ženskoj industrijalnoj školi u Pragu.

Iz statistike češke Sokolske Općine za godinu 1905. U Č. O. S. je bilo združeno mjeseca decembra 1905. 671 društvo (iz Češke 493, iz Moravske 157, iz Šleske 12, a iz Donje Austrije 9) sa 52.169 članova (česka su društva imala 39.387, moravska 20.768, šleska 756, donjo-austrijska 1258 članova), ženskih odjela je bilo 235 (u Českoj 173, u Moravskoj 54, u Šleskoj 60 u Donjoj Austriji 140) sa 6799 članova (ženski odjeli u Českoj su imali 4791, u Moravskoj 1803, u Šleskoj 60, u Donjoj Austriji 140 članova). Ženski odjeli, ma i da ih se povećalo, pokazuju ipak opadanje i to ne samo po broju članova, nego i u vježbanju. Predavanja je bilo 2352 u 556 društava.

Podmladak je vježbao u 443, djaci u 204, ženske u 65 društava.

Sokolstvo. Kroz doba od nepotpunih deset godina žrtvovalo je češko sokolstvo preko 80.000 K sokolskim društvima u mjestima, koja su potlačena od

Nijemaca. A 300.000 K u isto doba dopalo je ostalim narodnim poduzećima uopće korisnim. Bilo je utemeljeno do 100 knjižnica sa više od 15.000 svezaka u gore spomenutim ponijemčenim mjestima. Kroz to doba je bilo do 16.000 redovitih predavanja, te je Sokolstvoстало uvijek na čelu prosvjete. Preko 10.000 zanatlijskih šegrta besplatno nalaze sokolskim vježbanjem zadovoljstva, pomoći i poticanja, da pače dobivaju nekoji badava i sokolsko odijelo za vježbanje. Ovi brojevi ostaju ipak neopaženi, te se što više pokrívaju. Na primjer godine 1889. spojilo je češko Sokolstvo sveze sa gimnastičnim društvima francuskim ponovnim saučešćem pri sletovima u Parisu, Nancy, Perigeux, Lyonu, Arrasu itd. kao i posjetima gimnastičara na slet u Prag godine 1891. do 1895. i 1901., tim što je sokolstvo krčilo put službenim posjetima gradskih savjetnika pariških u Prag i obratno.

Na skupštini odbora potog svesokolskog sleta, dne 4. ovog mjeseca odlučeno je, da se pozovu sva društva domaća i inozemna i prekooceanska, te sva ostala slovenska društva. Svečani znak za članove će biti od okisićenog tmastog srebra. Ostali znakovi će biti od starog srebra. Vlastito vježbalište (mjesto za proste vježbe i natjecanje) ima definitivnu dimensiju 100.000 m² t. j. 18 jutara. Za igru šah je izabrana bitka među Žiškom i Sigismundom u Njemačkom Brodu. Šah će biti izveden četiri puta, naime jedanput na sletu i tri nedjelje prvo sleta, uvijek prije vježbanja podmlatka.

Iz presjedništva Č. O. S. Sokolstvo učestvuje u ovogodišnjoj izložbi „Prosvjetnog društva“.

Društvo talijanskih gimnastičara poziva „Česku Obec Sokolsku“ na svoj slet od 9-13 maja 1907. u Mlecima.

— „Dušan Silni“ ili „Srpski Soko“? Između Srba postavljeno je pitanje, da li se gimnastična društva srpska imaju nazivati jednim ili drugim imenom. To su pitanje pretresali Trgovinski Glasnik u 27. br. i Srpska Riječ u 184. br. pr. g.

Razlozi su „Srpske Riječi“ za ime „Dušan Silni“ ovi: 1) Zar je ljepše povoditi se za tudim, nego za svojim. 2) Zar za Srbe ima više značaja „Soko“ nego „Dušan Silni“? 3) Zar su nam preći Česi i Poljaci, nego Srbi-janci? 4) Što se Bugari nijesu poveli za austrijskim Slavenima? Odakle je poteklo ime „Soko“? Naj prije su ga uzeli Česi i Poljaci, Hrvati i Slovenci. Dakle austrijski Sloveni.

— *Hrvatsko Sokolstvo*. Krajem mjeseca novembra 1906. osnovana su nova hrvatska sokolska društva u Jastrebarskom (Jaski) kod Zagreba i u Dugoj resi kod Karlovca, a Hrvatski Soko u Karlovcu osnovao je novo svoje odjelenje u obližnjem seocetu Mostanju.

Savez hrvatskih sokolskih društava u Zagrebu namjerava izdati Spomen-spis o I. hrvatskom svesokolskom sletu u Zagrebu mjesecu septembra 1906. god. Knjiga će stajati 2—3 K, a iziće će u velikoj osmini s mnogobrojnim fotografijama. Knjigu će urediti Dr. Franjo Bučar, tajnik Saveza.

— *Bugarsko sokolstvo*. Prvo bugarsko gimnastičko društvo osnovali su 4. oktobra 1894. god. u Ruščuku Stefan N. Kiselov i Stefan Stančev, a prvo gimnastičko društvo pod imenom Junak osnovao je 25. januara 1895. god. u Sofiji M. Jončev, učitelj u sofiskoj gimnaziji. Danas ima u Bugarskoj, po naj novijoj statistici, 50 društava Junaka sa 3873 junaka, 5864 podmlatka

i 316 junakinja. Naj veće je društvo u Sofiji sa 640 junaka i 2920 podmladaka, zatim u Čustendilu sa 360 junaka i 220 podmladaka, u Plovdivu sa 280 i 350, u Ruščuku sa 180 i 312, u Slivnu sa 180 i 240 i t. d. Svakim društвом upravlja nastojateljstvo (komitet), a svima društvima Savez „Junaka“, koji bira na 3 god. kongres delegata sviju društava. Sada je savezna uprava izabrata iz sredine gimnastičkog društva „Crnomorski Junak“ u Varni.

Nove Kњиге. - Nove Knjige.

— *Tršćanski Lloyd*. Ovo je jedini naš list na cijelom Slovenskom jugu za pomorstvo, brodogradnju, ribarstvo, novčarstvo, osjeguranje, trgovinu i sve struke narodnog gospodarstva, koji izlazi u Trstu svake subote. Uređuje ga Frano Kučinić u Trstu. Stoji za Austro-Ugarsku 12 K za Crnu Goru 16 K a za ostale države 20 D. Ovaj je list sadržajem vrlo znamenit. Ali na žalost i na samom našem Primorju nema dovoljan broj pretplatnika, te je list prisiljen da prekine izdavanje mješevnog priloga za pomorstvo. List nastoji oko upoznavanja krajeva na Slavenskom jugu nadasve u trgovačke svrhe, te bi bilo korisno za naj šire pomorske, trgovačke i obrtnicke krugove naših zemalja, da bude što više rasprostranjen i poduprt. Preporučujemo stoga predbrajanje na ovaj list.

„СРПСКА ЗОРА“ је нови лист за народ, а највластито за пољодјелце које под уредништвом госп. Бркића издаје друштво „Српска Зора“ у Дубровнику. Лист заслужује да буде нај точије препоручен. Предплата стоји на годину 250 K. а изlази два пута мјесечно.

СПОМЕНИЦИ ДУБРОВАЧКИ

објелодањује А. ВУЧЕТИЋ.

III.

(Наставак).

Тестаменти.

9. Имамо тестаменат од почетка XIX. вијека т. ј. од 10 дећембра 1806. Овај тестаменат учини Нике удова Антуна Бетере, која умре два мјесеца и по касније, јер јој је сн отворен 26. фебруара 1807. Ово бјеше доба, када Французи бјеху већ за премили дубровачку републику, али су још републиканске власти радиле.

Ника пок. Антуна Бетере бјеше од куће Мили-Бошковић. Боловаше мјесеца дећембра 1806 а умире прије 26. фебруара 1807, кад је ње тестаменат отворен; он је учињен 10. дећембра 1806.

Она у побожне сврхе не остави него два записка; један обични прама црквама у граду: Госпи Великој; св. Власију и Госпи од Данача једну перперу, једанпут за вазда, а другу од 60 дуката на годину за манастир калуђерица св. Катарине (сада гимназијо); од то 60 дуката имали су њима плаћати по 20 д. на годину Антун Лијепопили, Ника Ђива Фаченде и Баро Бетера.

Ника је имала знатно имање. Брату Марку Мили-Бошковићу оставља четвртину свог мираза; родици Ники Ђива Фаченде и рођацима Антуну Франову Лијепопилију и Бару Перову Бетери 1000 дуката и вриједност насада учињених у доба од 32 године на баштини у Конавлима с кућом, млиницом за уље и гостијерном, што је била добила у мираз од брата Марка, који је имао платити речену вриједност насада; њима остави такођер и мијеницу у износу од 3200 дуката, које је дуговао поп Марко Кипре. Све су то горенапоменути имали дијелити у једнаке дијеле.

Перу сину Бара Бетере оставља неке маленкости. Антуну Лијепопили носиљку (*сеђећу*) за дјецу му. У Дубровнику је но-

сиљка била знаменита породична покретнина. Свака је племићка, пучанска и боља кућа имала за своје госпође и дјецу и служила је као сада кола. Овај је обичај трајао до половине прошлог вијека, до прије шездесетих година, кад се још спорадично виђала по граду. — Имала је два дућана испод куће; најам од једнога остави родици калуђерици Гертруди Ђива Фаченде а најам од другога својим службеницама и Аници жени Николе Војводе.

Мари жени Миха Сврготе остави нешто свог руха и кућњеско и столно посуђе по ње избору.

Куће и дућане у граду дјечаку Крсту Влајкиу; кад би он умро без дјеце, родици Ники Ђива Фаченде и већ напоменутим рођацима и њиховим баштиницима у једнаке дијеле. За унајмљење куће хоће да се даде предност родици Аници Ђива Фаченде.

Службеници Марији већ спроведено остављено је напосе 100 дуката и прстен а другој службеници Марији, још не спроведеној, 200 дуката за спровод.

Овдје треба истакнути особити обичај *сјрава* службеница дубровачких, обичај, који је још трајао до преко половине XIX. вијека, кад су сасвим продрли аустроњемачки и сјеверодалматински обичаји у овој ствари.

Знаменито је што опоручитељица наређује, да пошто се има враћати из ње куће туђа роба, службеница Марија има управљати овим враћањем.

Одбивши све горе речене записке оставља својим укупним баштиником Ђива Влајкиа.

За епитропе оставља Николу Ђивова Сорга, Меда Рањину и Ђана Влајкиа.

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

(Monte Grosso) (199 m), diže se ispred naj sjevernijeg kraja ovog morskog zaliva. Oko Paga, nadasve sa strane morske pučine ima više ostrvića, kao *Puntadura*, *Maon* i *Skerda* a ima ih i drugih manjih i s drugih strana.

Pag je u mnogom svom dijelu vrletan i neplođan, ali na prevlakama i na zapadnoj strani, zaklonjenoj od bure, plodni su mu ravanjei.

More oko Paga, bogato ribama, prilično je duboko a nema nego vrlo rijetkih podvodnih prudova, kao dva pred ulazom u Paški zaliv. Ova morska dubina pomaže mnogo plovidbu, kojoj su nadasve otočani, a uopće svi dalmatinski primorci, vještici, te ih slave kao na svijetu naj bolje pomorce, premece Japanaca i Ingleza, jer su odvojili srčanosti, ustrajnosti, inteligencijom, odanosti i ljubavi prama starješinama.

S istoka more otvara ždrijelo u ostrvo i prodire mu u srce put sjeverozapada i put jugoistoka, te čini veličanstveni Paški zaton, koji je sa sviju strana, okrom na ulazu, zatvoren. Sam sjeverozapadni zaton dug je preko 10 km; na sjeveru mu se nalaze razvaline starog grada Časke. Jugozapadni je zaton mnogo uži. U njemu se nalaze na jednoj i drugoj obali naj veća solila dalmatinska. Na njemu je i glavni grad Pag, gdje su obale tako blizu jedna drugej, da su vezane mostom. Zaton je zimi nepristupačan s bure, i brodovi treba da pristanu uz zapadnu obalu kod Košljuna, odakle se može uzbrdicom i naokolo u grad.

*

Pag je, uz Rab, od sviju dalmatinskih ostrva na naj žešćem udarcu zatorne bure, koja za ovaj kraj ima svoje leglo u Lici. Odovle preko Velebita bura u Laškom konalu zapali na mahove, koji užvitljaju more. Ona uništava svaku vegetaciju, jer more sitnom prskavicom poškropi mal ne vas otok, te popali svu vegetaciju svojom soli. Bjesnoća bure navaljuje ipak naj jače na istočnu stranu ostrva nadasve ondje, gdje se Pag strmo uspinje iz mora. Bijesni valovi buče o nepristupne strme obale, a njihovo silno udaranje izjeda podnicu visokih litica, koje strše iz mora. S ove strane je ostrvo strašno golo i pusto, i njegovo sivo i tužno lice ostavlja putniku nezaboravno žalostan dojam. Na ovoj strani nadasve promjena je vremena često